

АЛЛАНАЗАР ӨБДИЕВ

АТАҚАЛЫ АЛЫМ

Алланазар ӘБДИЕВ

АТАҚЛЫ АЛЫМ

DIZIMGE ALINDI 2010

НӨКИС
«Қарақалпақстан»
2007

Пиқир билдирген:

Филология илимлериниң кан-
дидаты, жазыушы хәм журналист
Алланазар Әбдиевниң Ресубли-
камыздағы белгили алымлардың
бири, халық аралық академияның
академиги, жазыушы **Әбдисайыт
Пахратдинов** ҳаққындағы бул
китабында илимпаздың өмири хәм
илимий, педагогикалық хызмети-
не, илимий, илимий методикалық
хәм көркем әдебий дәретпелерине
шолыу жасалады. Китап илимий
көпишликке арналып, жеңил, қызы-
ғарлы, көркем жазылған.

Очерк соңында алымның бүгин-
ги күнге шекем баспасөзде шығар-
ған мийнетлериниң дизими берил-
ген.

Китап **Әбдисайыт Пахрат-
динов**тың 75 жыллық юбилейине
бағышланып шығарылмақта.

Қ.ОРАЗЫМБЕТОВ, филология
илимлериниң докторы

Ә 4702020400 Б-2007
М-357(04)

ISBN-5-8272-1859-6

© «ҚАРАҚАЛПАҚСТАН» баспасы, 2007

XX әсир қарақалпақ халқына өз миллетинен көплеген атақлы ин-
санларды, соның ишинде әдебиятшы илимпазларды дүньяға келтир-
генлиги менен де даңқлы болып тарийхқа кирди. Филология илимле-
ринин докторлары, профессор әдебиятшылардан Н.Дәўқараев, К.Ай-
ымбетов, Ә.Пахратдинов, С.Бахадырова, С.Ахметов, К.Мақсетов, З.Нас-
руллаева, К.Мәмбетов, Ю. Пахратдинов, К.Камалов, К.Байниязов х.блар
жасап, дәретиўшилиқ хызметлер иследи. Олар ҳеш гүмансыз, қарақал-
пақ әдебияттаныў илиминин тарийхының қәлиплесиўинде хәм ра-
ўажланыўында әжайып мийнетлер етти.

Биз бул китапшада усы талантлы хәм әжайып адамлардың бири,
«Қарақалпақстан Республикасына мийнети сиңген илим ғайраткери»,
филология илимлеринин докторы, профессор, халық аралық илимий
академияның докторы, академиги хәм лауреаты, жазыушы **Әбдисайыт
Пахратдинов**тың XX әсирдеги хәм XXI әсирдин басындағы дәре-
тиўшилиқ өмирине шолыу жасаўды нийет еттик.

Илимде айрықша хызмет еткен уллы алымларымыздың мийнет
жолын үйрениў хәмме ўақытларда үлкен әҳмийетке ийе. Себеби, оған
тән болған илим изертлеўдеги усыл, шеберликлерин, тәжирийбе хәм
дәстүрлерин принципаллық, әжайып шыдамлылық, турақлылық
қәсийетлерин үйрениўде басқаларға үлги болып хызмет етеди.

Әбдисайыт Пахратдинов — халық, миллет мойынлаған, хәтте, ха-
лық аралық илимий жәмийетшилиқ мойынлаған, жәмийетшилиқ сы-
нағынан өткен туўма талантлардан бири. Илим майданындағы бундай
талантлар Н.Дәўқараевтың тили менен айтқанда: «...жәмийетлик
зәрүрликлердин күши менен ғана туўылып, елге, халыққа инам етиле-
ди». Хәқыйкатында XX әсирде ол қарақалпақ халқында сондай талант
ийеси болып илим майданына кирип келди.

А.Пахратдинов 1932-жылдың 14-августында Тахтакөпир районын-
дағы «Қараой» деген жерде, «Ақжағыстын» бойында руўханый шаңа-
рақта дүньяға келди. Атасы Бекмырза улы Нурылла ахун — Көкалташ
медиресесин питкерген, Мухаммед Рахимхан II дәўиринде Хийўа ме-
диреселеринин биринде бас имам болған, Хийўа тарийхшысы Ага-
хийдин ең жақын досларының бири болған адам. Ал өз әкеси Ну-
рылла ахун улы Пахратдин «Ақжағыс» бойындағы өз әкесинин (Ну-
рылла ахунның — Автор) медиресесин оқып питкерген. Еки мәртебе
Каабаға зиярат еткен. Анасы Есназар ахун қызы Убайда өз атасының
медиресесинде оқыған билимди, илимди хәм илим адамларын хұрмет
ететуғын жүдә ақыллы, зийрек, халықтық мәдениетті жүдә қадир-
лейтуғын Ана болған.

3 INVENTAR 57259
20 11

Нурылла ахунның шаңарағы өзинен бурын да, сон да каракалпактағы ең сауатлы, билимдан, мәдениетлы шаңарақлардан еди. Сонлыктанда оны Хийўа ханы медиресениң бас имамлығынан босатып, «Талықтан» медиресе салдырып көширемиз дегенде, Агахий Мухаммед Рахим хан менен: «Егер Нурылла ахун кетсе, онда Хийўадан илим де, несийбе де кетеди», деп даўласкан. Усыннан кейин Агахий менен Нурылла ахун екеўи Хийўадан бир күнде шығып кеткен екен. Бундай сауатлылық, билимданлық хәм мәдениетлылық дәстүрлер Пахратдиновлар шаңарағында хәзирги дәуірлерде де даўам етпекте.

Нурылла ахун картапып 1923-жылы 96 жасында кайтыс болған.

Өкеси Нурылла ахун улы Пахратдин 1929-жылы елдеги репрессия дәуірінде белгили ахунның баласы хәм өзи де хажы болғанлығы себепли камалған. Еки жылдан соң босатылған. 1931-жылы екінши мәртебе тағы камалған. Және еки жыл камақта болып азатлыққа шығады. 1933-жылғы репрессия дәуірінде кенес хукимети оны биротала, өмир бойына камакка алып, сүргин етиўге хуким еткен.

Усы туқымлардың әулады, Пахратдин максымның баласы Әбдисайыт 1939-жылы аўылда совет мектебине кирип оқыйды. Оған аркайын ойнайтуғын балалық несип етпеди. Өйткени 1941-жыл 22-июньдағы елге немец-фашист баскыншыларының топылысы себепли аўылдағы ер адамлар, жигитлердин барлығы фронтка кетеди. Жас жигит, қызлар ФЗО ға алынады. Егеде кисилер рабочий батальонға жибериледи. Солай етип елдин барлық қыйыншылықлары аўылда хаяллар менен мектеп жасындағы балалардың мойнына түсип қалады. Бул аўыр урыс жылларында Әбдисайыт бала да қыста адамлар менен атызға арқалап төгин төгеди. Қос айдады. Пахта егисинде аткостың басын жетеледи. Жазда пахтаға ислеў берди. Қарық жарды. Атыз суўғарды. Адамлар менен тең турып керек десе қазыўға да барды. Бул жылларда аўыллық мектептерде оқыў да дурыс болмады. Солай етип урыс жылларындағы ел басына түскен бар қыйыншылықларды халық пенен бирге ол да басынан кеширди. Сонлыктанда жазыўшы өзинин «Машакатлы өмирлер» деген повестинде («Әмиўдәрәя» журналынын 2002-жыл №6 саны): «Мен өзимнің балалығымның балалықтай болып өтпегенлигинен еле әрмандаман», — деп налынып жазған еди.

«Қараой» деген жер — Каракалпакстандағы ең сауатлы орынлардың бири. Тарийхтағы «Бес мешит» деген усы жерде болды. Бул жер — жыраў, баксылар менен қыссаханлардың, қосықшылардың, сазендердин Ұатаны болған мөкан. Оның үстине «Қараойдың» сулыў, әжайып табияты Каракалпакстанның қайсы-қайсы жерлеринен де қалыспайтуғын еди. «Қараойдың» ортасынан Каракалпакстанның тарийхы менен сабаклас еки дәрәя — Көкөзек пенен Ақжағыс жарып ағып өте-

ди. Олар екеўи де Арал тенизине қуяды. Және де «Порханөзек», «Қатыс» деген дәрәяшалар да бар. Бул мөканларда тийкарынан каракалпаклардың Қытай, Қонырат деген еки үлкен руўы жайласқан. Ел көп-көмбек аспанды гөзлеген ақ сөкит, қара таллар, ерик, алма бағлар менен оралған. Жазда той-мерекелерге барарда адамлар қалың ағашлықтан, сондай қойыў саяманлықтан бир аўылдан бир аўылға күн көрмей бара береді екен. «Қараой» хәмме жерлерге өзинин базары, жийделери менен даңқлы болды. Ал арқасы ушы-қыйыры жоқ Қызыл қумлық. Елдин кубла батысында Хираттан Аштархан—Қазан—Мәскеў—Мәкарияға шекемги тартылған әйемги үлкен көрўан жолдың — «Жипек жолының» бойына жайласқан «Айдосқаланың» қорғанлары узак-узаклардан минарланып көринеди. Бул «Айдосқаланың» көриниси, оның даңқлы тарийхы бир «Қараой» елатына ғана емес, улыўма каракалпак елинин, халқынын саулатына саулат қосып турар еди.

«Қараой» елаты — «Бес мешити» менен, «Айдос қаласы» менен үлкен тарийхқа, даңққа, абыройға ийе мөкан. Себеби, бул жер — Айдос бийдин каракалпакларда бийлердин бийи болып, Хийўаның ханы менен каракалпакларды теңдей басқарған жери, XIX әсирдин биринши шерегинде каракалпаклардың Хийўадан кейинги екінши орайы болған тарийхый орын. Халық батырлары — Бегис пенен Мыржықлардың «Қараойдың» ултанында тойларда ылақ тартып, ат ойнатқан, азаннан кешке шекем гүреске түсип, хәммени жыққан топырағы. Қумар ананың жасаған жерлери еди. Халық батыры Ерназар алакөздин туыўылған Ұатаны болды.

Ата мөканы хаккында Ә.Пахратдинов өзинин көп санлы очерк, гүрринлери менен илимий публицистикалық шығармаларында нешше сапар жазды.

Мине усындай табийий сулыўлық, сауатлы, мәдениетлы орталық, тарийхый дәстанлар менен әпсаналардың Ұатаны — «Қараойдағы» тарийхый жағдай келешек таланттың руўхый өмирине әжайып тәсир жасады. Оған уллы адамлар дәрежесине жетиўге мәдет болды. Оның өзи де жасынан билимге қызығыўшаң болып өсти. Урыс дәуіринин сондай қыйыншылықларына қарамастан ағла дәрежеде оқыды. 1947-жылы «Қараой» елатындағы «Өзбекстан» мектебинин 8-класын питкерди. Сөйтип 1947-1948-оқыў жылында Шымбайдағы педагогикалық училищесине барып кирди. Оны 1950-жылы питкерип шықты.

1950-1954-жыллары Каракалпак мәмлекетлик педагогикалық институтынын каракалпак тили хәм әдебияты факультетинде тәлим алды. Пединститутта төрт жыл удайы барлық пәнлерден «айрықша» бахалар алатуғын еди. Сол жыллардың өзінде аўкамдағы белгили профессорлар Н.Дәўқараев, Монковскийлерден тәлим алды. Атақлы

тилши ҳам әдебиятшы алымлар А.Есемуратов, К.Бердимуратов, Муслим Бердимуратов, философ Т.Изимбетов, әдебиятшы С.Бекмуратов усаған муғаллимлердин лекцияларын тынлады. Студентлик дәуиринде пединституттың жәмийетлик жумысларына белсене қатнасты. 1951-53-жыллары институттың кәсіплик шөлкемининң баслығы лауазымында иследи. Илимий кеңестинң ағзасы болды.

Әбдисайыт ағаның илимге қызығыуы студент жылларынан-ақ басланған: пединститутта қарақалпақ филологиясы факультетинде оқып жүрген жыллары-ақ факультеттеги әдебий дәретиўшилиқ дөгереклерге белсене қатнасады. Институт бойынша илимий теориялық конференцияларда тилши, әдебиятшы илимпазлардың басшылығында бир нешше мәртебе баянатлар иследи. Қарақалпақ филологиясы факультетинде оқыуы оған өмирде үлкен руўхый қанаатланыўшылық берер еди. Нешше мәртебе түркий тиллес халықлар әдебияты, орыс хәм жәхән халықлары әдебияты, мәденияты мийраслары менен танысыўға мүмкиншилиқлер тапты. Өмирде өзиниң руўхый дүнъясы нени талап еткен болса, соған ерисетуғынлығына толық көзи жетти. Қыскасы, пединститут оның руўхый дүнъясының хәр тәрәплеме байыуына, көз-қарасының өсиўине, билиминиң раўажланыўына мүмкиншилиқлер жаратқан уллы дәрғай болып хызмет етти. Пединститутта оқып жүрип 1951-1954-жыллары ҚКАССР Мәденият министрлиги қасындағы радиоеситтириў комитетиниң дикторы лауазымында иследи.

Радиокомитетте диктор болып жүрген жыллары бул жердеги ислеўши республикадағы белгили жазыўшылар Жолмурза Аймурзаев, Т.Жумамуратов, К.Султанов, А.Әлиев, Ж.Дилмуратовлар менен, атаклы көркем өнер ғайраткерлери Есжан баксы Қосполатов, А.Хожалепесов, И.Патуллаев, И.Қыдыров, Қ.Ахметов, белгили артисткалар Айымхан Шамуратова, А.Атамуратова, К.Мәтьякубова хәм т.б. лар менен бирге ислести. Бул бирге ислесиў болажақ илимпаз, жазыўшының руўхый өмирине көп нәрсе берди. Миллий әдебият хәм көркем өнердин қүдиретлиқлерин көрди. Өзиниң де оларға хәўеслениўшилиги оянды, артты.

1954-жылы пединститутты табыслы тамамлағаннан кейин усы оқыў орнының қарақалпақ тили хәм әдебияты кафедрасында муғаллим болып қалдырылады. Тилекке қарсы, институтта муғаллим болып көп ислемай-ақ 1954-жылдың октябрь айында Совет Армиясы қатарына алынды. Ол армияда 1954-жылдан 1957-жылға шекем сол жыллардағы аўқамдағы биринши шөлкемлестирилип атырған Калининград (бурынғы Кенигсберг) қаласындағы жасырын жаўынгерлик офицерлик

училищеде оқып, орта медицина хызметкери деген қәнийгелик алып, лейтенант дәрежеси менен елге қайтты.

Армия қатарынан қайтып келиўи менен 1957-жылдың апрель айынан баслап Өзбекстан Илимлер Академиясы Қарақалпақстан комплексли илим изертлеў институтының қарақалпақ әдебияты секторында (сектор баслығы — И.Т.Сағытов) киши илимий хызметкер болып жумысқа орналасты. Солай етип Пахратдинов Әбдисайыттың хакыйкый илимпазлық өмири хәм қарьерасы усы жылдан басланды.

***

Илим изертлеў институтына илимий хызметкер болып келиўи жас дәретиўшилиқ өмирине көп әжайып нәрселерди берди. Бириншиден, оған елимиздеги үлкен тарийхшы алымлар С.П.Толстов, Т.А.Жданко, Андрианов, Я.Досумов, Р.Қосбергенов, С.Камалов, В.Шалекенов, әдебиятшы алымлар И.Сағытов, Б.Исмайлов усаған үлкен-үлкен илим-

Төменде: Шамурат жыраў, И.Сағытов, Қыяс жыраў менен. 1957 ж.

пазлар менен танысыўға, бирге болыўға, илимий пикирлерин ортақластыўға, олардың кеңеслерин тынлаўға, илимдеги көп сырлы мәселелерди үйрениўге мүмкиншилиқлер жаратылды. Және де әдебият майданында А.Қаримов, З.Насруллаева, Ә.Насруллаев, К.Мақсетов, С.Нийетуллаев, Н.Камалов, К.Мәмбетназаров усаған хак кеўил, талантлы, хакыйкый әдебияттаныў илиминиң жанкүйерлери, әдебиятшылары менен бирге ислесиўлерине туўра келди.

Екиншиден, талантлы илимпаздың жас ўақытларынан ойына алып

жүрген арманларының толық иске асыуына имканиятлар пайда болды. Мәселен, жас гезлеринен баслап-ақ илим көніне еркін қадам таслады: илим изертлеу институтына илимий қызметкер болып кирген күнінен баслап аўқамдағы үлкен илим көні топланған бай қытапханаларға, архивлерге кирип ислеу мүмкиншиликлерине ийе болды. Илимпаздың қудайтааладан биринши тилеги де усы еди. Ол үлкен алымлар менен бирге Өзбекстан, Қазақстан, Қарақалпақстан Республикалары бойлап тарийхий, этнографиялық, фольклорлық, әдебий хәм лингвистикалық экспедицияларға қатнасып, халық аўзынан бай материаллар жыйнау бахтына еристи.

1957-1961-жыллары Қарақалпақстан комплексли илим изертлеу институтындағы бай қолжазбаларды көрип шықты. Ташкент қаласындағы Өзбекстан Илимлер Академиясы менен сол дәуирдеги В.И.Ленин атындағы Ташкент мәмлекетлик университетиниң фундаменталь, Науайы атындағы мәмлекетлик қытапханаларында отырды. Алма-ата, Москвадағы, Ленинградтағы С.Шедрин атындағы жабық Азия халықлары фондында, Украинадағы Т.Г.Шевченко атындағы университеттин фундаменталь қытапханасында, Бакудеги Низамий атындағы Өзербайжан Илимлер Академиясының бай қытапханаларында отырып жұмыс иследи. Өбдисайыт Пахратдинов илимий өмирге киргеннен кейин көп узамай-ақ ел тәғдийрине, халық өмири, илим, пән, әдебиат хәм мәдениеттин не екенлигине, олардың қалай жаратылғанлықларына, қалай болатуғынлықларына түсинип жетти. Өзин үлкен илим гүзарына шығарды. Илимниң қыйын хәм машақатлы өмирлер екенлигин толық билди. Бөринен бұрын илимниң хақыяттықты талап ететуғын, шынлықты жазатуғын қубылыс екенлигине анық көзи жетти.

* * *

Ө.Пахратдиновтин туўылғанының 70, илимий педагогикалық хызметиниң 50 жыллықларын 2002-жылы Республика жәмийетшилиги, биринши гезекте, орта, жоқары оқыу орынлары, илимий мәкемелер кең белгиледи. Усы дәуирде ол радио хәм телевидениеге берген интервьюлеринде мынандай қызық пикирлерди айтты: «Мен азба, көппе 50 жылдан асламырақ илим хәм илимий педагогикалық жолда хызмет еттим. Дурыс, илим ислеу, алым болуы қатты аўыр талап. Бул ушын өзинди илимге бағышлаудан тысқары, сениң хәр күни үйинде бул исинди қоллап-қуўатлайтуғын адамың болуы шәрт. Ол ким болады? Оны өзлерин ойлап таба берин?! Оның үстине илимпаздың өзиниң үй қытапханасы болуы шәрт. Сол ушын хәзир мениң үйимде жети мыннан аслам қытабым бар. Солардан көби өз қасибиме байланысly илимий, илимий педагогикалық қытаплар. Екиншиден, сен илим менен қызықсан, сол илимди жаратқан алымлардың өмирлерин

менен қызығыуын тийис. Үлкен дүнья соларда бар. Сол ушын мен дүньядағы баспадан шыққан «Жизнь замечательных людей» хәм усындай бағдардағы қытапларды да көп оқыман. Олар тек тил, әдебиат, тарийх илимлерин тараўларында хызмет еткен адамлар емес, барлық илимлер тараўларында хызмет еткен адамлар өмирлеринен жанлы мысаллар сөйлейди. Олар бул жолларда қандай рәхәтлер көрген, қандай азаптар шеккен, барлығын, барлығын қалдырмай жазады, қызық мағлыұматлар береді. Үлкен илим, үлкен үлги, үлкен-үлкен өмирлер мектеби. Булар өмирин илимге бағышлаған барлық илимпазға көп пайдасын тийгизеди. Сол ушын да орыс классиги, дүньялық сөз шебери М.Горький де өз өмирлерин көркем жазып қалдырған. Мен қайсы елге барсамда ол жердин қытап дүқанларынан өз қасибиме байланысly қытаптар таңладым. Дөретиўшилиқ сапарларға барып қайтқанда үйге алып келетуғын үлкен базарлығым — қытап болатуғын еди».

Хәзирги күнде алым ағамыз 400 ден аслам баспасөзде жәрияланған илимий мийнеттин ийеси. 1957-жылдан баслап хәр қыйлы жылларда әдебий, илимий мақалалар бойынша жәрияланған таңлаўлардың бир қанша мәртебе жеңимпазы. Мәселен, 1990-1991-жыллардағы «Әмиўдәрья» журналында жәрияланған жаңа очерк хәм публицистикалық, илимий мақалалар бойынша «Мәдениет мийрасымызға жаңаша пикир жүритейик» атлы республикалық таңлаўдың жеңимпазы болған. Солай етип 1991-жылы 21-мартта «Қарақалпақ» сыйлығының лауреаты» дипломын алыуға миясар болды («Қарақалпақ» сыйлығын шөлкемlestириўши «Қарақалпақ» совхозы хәм «Әмиўдәрья» журналы еди — Автор).

* * *

Ө.Пахратдинов илим майданында көп қыйыншылықлар да көрген. Өзбекстан Илимлер Академиясы Қарақалпақстан комплексли илим изертлеу институты 1959-жылы Өзбекстан Илимлер Академиясының Қарақалпақстан филиалы болып қайта дүзилди. Оның қарамағында Н.Дәўқараев атындағы тарийх, тил хәм әдебиат институты шөлкемlestирилди. Бул шөлкемlestирилген институттын қарақалпақ филологиясы тараўында илим изертлеу мүмкиншилиги кеңейди хәм жақсыланды. Ол жерде қарақалпақ фольклоры секторы, революцияға шөкемги қарақалпақ классик әдебияты хәм совет әдебияты секторлары дүзилди. Н.Дәўқараев атындағы тарийх, тил хәм әдебиат институты шөлкемlestирилген күннен баслап Өбдисайыт Пахратдинов совет әдебияты секторында үлкен илимий хызметкер лаўазымында иследи.

Ол бул лаўазымға келгенге шөкем газета, журналлардағы көп санлы илимий мақалалары, басқа да илим майданындағы көзге көринерли жұмыслары менен Республика жәмийетшилигине белгилі болып

Р.Қосбергенов, Шамурат жырау, М.Нурмухамедов, Г.Убайдуллаевлар менен. Әбдисайыт аға жоқарыда ортада. 1958-жыл.

калған еді. Мәселен: 1957-жылы «Шәрьяр» дәстанын баспаға таярлады. Дәстанның Алғы хәм Соңғы сөзлерин жазды. «Шәрьяр» дәстаны 1959-жылы Ә.Пахратдиновтың таярлауында өз алдына кітап болып басылып шықты.

1958-59-жыллары әдебиятшы Бабаши Исмаилов пенен бирге усы институтта Н.Дәўқараевтың докторлық диссертациясын толық баспаға таярлау үстінде кунт пенен иследи. Бирак бул жылларда Н.Дәўқараевтың докторлық диссертациясы илим изертлеу институтынан да, Ташкент қаласындағы Илимлер Академиясының фундаменталь кітапханасынан да, хәтте Москва қаласындағы В.И.Ленин атындағы мәмлөкетлик кітапханадан да табылмады. Бул жылларда илим изертлеу институтында ислеуши гейпара илимий хызметкерлер: «Н.Дәўқараев докторлық диссертациясын қорғай алмады. Хәтте, оның докторлық диссертация жаклау ушын авторефераты да баспадан шыққан жоқ еді», дейтуғын екен. Ал гейпара илимпазлар, мәселен: тарийх илимлеринин кандидатлары Р.Қосбергенов, С.Камаловлар: «Н.Дәўқараев докторлық диссертациясын жаклады. Ол диссертация қорғағанда бизлер катнастық», деп тастыйықлайтуғын еді.

Н.Дәўқараевтың докторлық диссертациясын баспаға таярлау жас илимпазға илимде көп нәрселерди берди. Ол жылларда илим изертлеу институтында Н.Дәўқараевтың қолжазбасы тигилген 57 томы бар еді. Соларды ақтарыу, хәр қыйлы қолжазба папкаларды

Шайыр Т.Жумамуратов пенен сәўбет. Солдағы—тилши М.Календеров. 1974-жыл.

көрип, оқып шығыу, шашылып қалған, еле тигилмеген қолжазбаларды системаластырыу, машинкадан шығару мәселелери келешекте илимий жұмыслар үстінде ислеудің көп қыйыншылықлар менен болатуғынлығын көрсетти. Нәтийжеде 1959-жылы Б.Исмаилов пенен Ә.Пахратдинов Н.Дәўқараевтың барлық диссертациясын толық шығара алмағаны менен «Революцияға шекемги қарақалпақ әдебияты тарийхының очеркleri» атлы үлкен илимий мийнетин, әуели қарақалпақ тилинде баспадан шығарады. Соң ол мийнет орыс тилине аударылды.

Әбдисайыт Пахратдинов 1959-60-жылларда Республикада илим майданында писип жетилисип қиятырған перспективалы илимий хызметкерлердің бири екенлиги менен көзге көринер еді. Бирак бул жыллары тарийх, тил хәм әдебият институтында ауылласлық, ағайинликти қуәтлайтуғын, миллетшиллик кейиптеги ауыллас, жерлес болмағанларды қуәдалайтуғын, шетлететуғын бир топар адамлар пайда болып, көп илимий хызметкерлерди қуәдалап, жөнсиз тийисип, нағұна жұмыста албыратқан. Олардың дөгерегинде қоллап-қуәтлаушы адамлары да болған. Бул дәуірлерде гейпара уақытларда институтта партия

жыйналыслары 6-7 саатларға шекем созылып кетеди екен. Көп илимий хызметкерлер олардан азап шеккен. Мәселен, ўақытша болса да институт директоры, тарихий илимлеринин докторы Я.М.Досумов, Нағмет Орынбаев, З.Насруллаева, Ә.Насруллаев хәм т.б. лар ислеп турған лаўазымларынан босатылған. Усы жылларда Ә.Пахратдинов та: «Илимге укыпсыз хызметкер» деген бәне менен жумыстан шығарылады. Бирак көп узамай Өз КП Каракалпакстан обкомы бюросының карары менен пединститутқа жумыска орналастырылады. Ол илимий педагогикалык жумысын бул жерде де табыслы даўам етти.

Ә.Пахратдинов 1964-1966-жылларда Ташкент мәмлекетлик университетинде ишки аспирантурада оқыды. Илимий басшысы белгилі өзбек алымы Азат Шарафатдинов еди. Кандидатлык диссертациясының темасы: «Халық шайыры Садық Нурымбетовтың творчестволык жолы». Ал докторлык диссертациясын 1967-1969-жыллар аралығында ТашМУда таярлаған болса да (илимий басшысы филология илимлеринин докторы, профессор Гулям Кәримов) көп кыйыншылықлар менен хәр кыйлы тоскынлықлар акыбетинде 1989-жылдын 19-декабринде ғана Өзбекстан Илимлер Академиясының А.С.Пушкин атындағы тил хәм әдебият институтының кәнигелестирілген кеңесинде жаклай алды. Докторлык диссертациясы: «Халық шайырларының творчествосының каракалпак совет әдебиятының кәлиплесиўиндеги хәм раўажланыўындағы роллери» деген машкалаға курылған еди. Оның усы темадағы монографиясы орыс тилинде 1978-жылы баспадан шықты (изд. «Каракалпакстан», Нукус, 1978 г., 15, 18 печ. листов, редактор В.И.Кудявцев), Әбдисайыт аға филология илимлеринин докторы (ДТ №010865 Москва), профессор (05№000388 26-май 1991-г. 19-1 сон, Ташкент), «Каракалпакстан Республикасына мийнети синген илим ғайраткери» (16-июнь, 1990-жыл, №87), «Мийнет ветераны» (медаль, 13-июнь, 1988-жыл), «Каракалпакстан халық билимлендириўи ағласы» (22-сентябрь, 2001-ж. Кәўли №203 №1239). 3 илим кандидатын таярлады (Әбдиев Алланазар, Юсупов Қонысбай, Аяпов Шарапатдин). 3 илим докторларын таярлады (Айдар Муртазаев, Айымкул Пирназаров, Ибрайым Өтеўлиев). Еле де көплегі шәкиртлер таярламақта.

1976-жылдан 1997-жылға шекем Бердак атындағы Каракалпак мәмлекетлик университетинин профессоры, 1992-1994-жыллары университеттин каракалпак фольклоры хәм әдебияты тарийхы кафедрасының профессоры, кафедра баслығы. 1997-жылдан хәзирге шекем Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалык институтының профессоры лаўазымында ислеп киятыр. Ол бул жылларда бәри-

Шәкиртлери А.Әбдиев хәм А.Хәмзеев пенен. 2007-жыл, апрель.

нен бурын студентлердин ең жаксы көретуғын «отлично лекторы» болып мойынланды.

Профессор Ә.Пахратдинов — дәретиўшилиқ искер, актив, көз қарасы бай хәм хәр тәрәплеме алымлардан. Оның илимий дәретиўшилиқ ой дидзбеклери каракалпак әдебияты тарийхын, ғә фольклорлык проблемаларды, ғә классикалык әдебият мийрасларын, бирде нешше әсир бурынғы Орта әсирлик әдебий естеликлерди шарласа, ғә көптен-көп XX әсир әдебияты тарийхын ақтарды. Ғә улыўма билим беретуғын орта мектеплер, лицей, колледжлерде, ғәде жоқары оқыў орынларында каракалпак әдебияты тарийхын оқытыўдың методологиясы хәм методикасы проблемаларының кыйын мәселелерин шешиўге араласты. Булардын барлығында да әдебияттаныў илиминин әхмийетли машкалаларын көтерип, ортаға салды, илимий жәмийетшилиқ пенен ортақтасты. Алымның бул мәселелердеги көтерген ойлары, машкалалары әдебият тарийхы тараўындағы ислеўши хәмме илимпазларды да жаңа илим дүнйасына карап жетеледи.

Бириншиден, фольклористикада каракалпак халық дәстанлары, оларды дағазалаў мәселелеринде жанкүйерлик көрсетти. Фольклорлык материалларды ел ишинен, халық аўзынан жыйнаў хәм баспасөзлерде дағазалаў («Мәнили ғәплер хәм халық әпсаналары», «Каракалпакстан» баспасы, 1981-жыл; «Бердак шайыр хаккында легендалар,

әпсаналар хәм хақыкаттықлар», «Билим» баспасы, 1997-жыл) мәселелерине тиккелей араласты. Көп мийнетлерге илимий редакторлық етті (Н.Дәуқараев. Шығармаларының толық жыйнағы, үш томлық) хәм т.б. лар.

Екиншиден, каракалпаклардын Орайлык Азияда, түркий халықлар ишинде әйдемги дәуірлерден бар екенлиги, усы есаптан каракалпак әдебияты тарийхын Орта әсирлерден, Беруний дәуірлеринен баслап үйрениу кереклиги хақындағы дәлилли мәселени әдебият тарийхында биринши болып көтерген алым. Бул мәселеде өзи де баспасөзлерде көп-көп актуаль макалалар жәриялады, илимий жәмийетшилик тәрәпинен бул көтерилген мәселелер өз кууатлауларын тапты.

Алым классикалык әдебияттағы Күнхожа, Әжинияз х.б. шайырлардың дәретиушилиги хақында баспасөзде жәриялаған көп санлы илимий жұмысларынан тыскары Бердак шайыр дәретиушилиги бойынша әжайып илимий фундаменталь мийнетлер жаратты. Хақыкый мийуалы Бердактаныушы болды. Мәселен, «Бердак шайыр творчествосының жыйналыу, басып шығарылыу хәм изертлениу тарийхынан¹», «Бердак шайырдың дәстанлык шығармалары²», «Каракалпак шежиреси³», «Амангелди» дәстаны⁴, «Бердакты таныу курсы⁵», «Бердак шайыр шығармалары бойынша библиографиялык көрсеткиш⁶» (А.Әбдиев пенен биргеликте), «Бердак шайыр дәретиушилигинин гей-пара мәселелери⁷» атлы монографиялык, көлемли kitapларын жәриялады.

Жокары оқыу орынларына «Бердакты таныу курсы» енгизди. Бердак шайыр дәретиушилигин хәр тәрәпле изертлеуде профессор Ә.Пахратдиновтин хызметлеринин тени-тайы жоклығы анык.

XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындағы Түркстан жәдиллеринин прогрессивлик идеялары, олардын бул әсирде каракалпак әдебиятына тийгизген тәсирлери мәселесинде де алым көп машкалаларды ортаға салды. Бизин әдебият тарийхымызда да жәдиллик идеялардын кен рауажланғанлығын дәлиллеп көрсетти.

XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындағы демократик әдебият тарийхы бойынша көп жұмыслар иследе. Әсиресе, Сыдык, Кулмурат, Қазы Мәулик, Сәпиұра шайырлардын өмири хәм дәретиушиликлери бойынша көлемли макалалары баспасөзде дағазаланды. Бул жерде алымның ең баслы хызмети көп илимпазлар каракалпакларда XIX әсир

акыры XX әсирдин басындағы әдебият тарийхы жок, деп жүргенде бул дәуірди жән-жаклама излестирип, изертлеп үлкен әдебият тарийхын жаратты. Солай етип, алымымыз XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындағы каракалпак әдебият тарийхы бойынша, оны жаңадан тиклеуде илимде үлкен кахарманлык иследе.

XX әсирдин 80-жыллары, хәтте, оннан соң да каракалпак әдебияты сабаклыларындағы XIX әсир каракалпак әдебияты тарийхына Аннакул, Сыдык, Омар шайырлардын азғана шығармалары косып өтип жүриди. «Каракалпак бул бир кишкене халык болған. Оның үстине олар ярым көшпели, сауатсыз. Сол себепли орыс әдебиятындағыдай, казак, өзбек әдебиятларындағыдай каракалпакларда XIX әсирдин акыры XX әсирдин басында бир үлкен миллий әдебият болған деп, оны табамыз деп излестиреудин зәрүрлиги жок», деп бираз алымлар тастыйыклап жүрген 20-әсирдин 60-70-80-жыллары-ак, бурын пединституттын, соң университеттин доценти Әбдисайит Пахратдинов оқыу орнынын илимий конференцияларында, баска да көплеген әдебият тарийхы бойынша болған үлкен әнжуманларда каракалпаклар орыс империясына караған жылларда Кулмурат, Сыдык, Әбдикәдир, Қоразбек, Омар, Қазы Мәулик, Сәпиұра шайырлар дәретиушилигинен ибарат үлкен демократиялык әдебият болды, деп илимий баянатлар жасап жүрди.

1968-жылғы Каракалпакстан обкомынын «пединститут ушын программалар, оқыулықлар дүзиу кереклиги хақындағы» карарында бул әсир әдебиятын жазыу тууралы еске де алынбады. Әлбетте, буған Өз КП Каракалпакстан обкомы емес, ал обкомға қайсы оқыулықларды жазыу зәрүрлиги хақында мағлыұмат берген кәнийге әдебиятшылар айыплы еди. Әбдисайит аға канша тоскынлықлар болыуына қарамастан усы әсир әдебиятын дүзиу бағдарынан хеш кайтпады.

«Ол (Ә.Пахратдинов) азы-кем, жок нәрселерге урынады. Шыбынан пил жасамақшы» деген мыскыл гәплерге де калып жүрди. Деген менен хеш нәрсе де алымды «қашан болмасын «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындағы әдебият тарийхы» дүзиледи» деген исениминен кайтара алмады. Сол дәуірлерде халык жасағаны анык болса шайырлары қалай болмауы мүмкин? Сонын менен бирге ол хақыкатында бул дәуірде көп шайырлар жасағаны тууралы мағлыұматларға ийе де еди. Илимпаз дослары хәм шәкиртлери менен бирликте 1982-жылы «Каракалпак халык шайырлары» деген топламды баспадан шығарды. Өзи бул топламды шығарыудын баслаушысы (инициаторы) болса да, хәттеки, топламнын көп бөлимлерин өз колы менен жыйнап жүрип таярласа да, яғный сонша мийнети болып турса да баспадан шығарарда «профессор Ә.Пахратдинов «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындағы әдебият тарийхын жасалма түрде колдан жасап жүр»

1. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1990-жыл.

2. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1987-жыл.

3. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1984-жыл.

4. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1983-жыл.

5. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1999-жыл.

6. Пахратдинов Ә., А.Әбдиев. Нөкис, 1999-жыл.

7. Пахратдинов Ә. «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 2003-жыл.

деген гәптен кашып, топламға өз атын қоспаған. Барлығы изге түсіп, бул дәуірдеги әдебиат тарийхы анық мойынланғаннан соң — 15

Атақлы алымлар Ә.Пахратдинов, Қ.Мақсетов, К.Мәмбетов. Мәмлекетлик имтихан. 1990-жыллар.

жылдан кейин ғана топламды өз аты менен 1997-жылы қайта шығаруға еришти.

1995-жылы университет ушын «XIX әсирдин ақыры XX әсирдин басындағы әдебиат тарийхынын» хрестоматиясын дүзип баспадан шығарды. 1996-жылы усы әсир әдебиатынын бағдарламасын хәм жокары оқыу орынлары ушын сабаклығын жәриялады. Солай етип, «XIX әсирдин ақыры XX әсирдин басындағы каракалпак әдебиаты тарийхынын», хәтте үлкен әдебиат тарийхынын бар екенлиги хеш ким, хеш кашан бийкарлай алмаслық дәрежеде дәлилленди. Хәзирги күнде пединституттын, университеттин үлкен оқыу куралларынан бири болып оқытылып тур. Сол себепли де илимпаздын 70 жыллык юбилейинде академик Жуманазар Базарбаев: «Әбдисайыт Пахратдинов — Каракалпакстанда әдебиат тарийхын дүзиүшилерден бири. Және де мен Бердак шайыр творчествосын изертлеу мәселелеринде, әсиресе, каракалпак әдебиаты тарийхында Н.Дәўкараев, И.Сағытовтан кейинги үшінши адам деп билемен», — деген еди. Юбиярдын 70 жаска толыуына арналған салтанатлы мәжилисте сол ўақытта Ўзбекстан Илимлер Академиясынын Каракалпакстан филиалынын баслығы, мархум академик Т.Б.Ешанов: «Әбдисайыт Пахратдинов — каракалпак әдебиаты тарийхында көп ислеп киятырған, көп илимий мийнет дәреткен де илимпаз. Бир ўақытларда адамлар бир илимпазға өлеринин алдында: «Сиз өлгеннен

сон кәбириниздин басына орнатылған қулыптаска не деп жазып қоямыз?», — деп сорағанда ол айтқан екен: «Туўылды, өлди» деп жазып қоя қойын» — деп. Себеби ол адам илимпаз болып хеш нәрсе жарата алмаған. Бизде ондай илимпаз деген хұрметли атты нешше жыллап аркалап жүрген адамлар бар. Ал Әбдисайыт Пахратдинов — үлкен илим майданында қулаш урып еркин жүзип жүрген хакыйқый алым. Онын өмири алымларға (жанағы айтқанымдай саны бар сапасы жоқ илимпазсымақларға да) үлги болады. Бундай инсанлар ел байлығы, халқымыздын, онын илиминин мақтанышы» — деп айтқан еди. Бул жүдә дурыс пикир болды. Хакыйқатта профессор Әбдисайыт Пахратдинов илимде усындай хызмет еткен адам болды. Буны хеш ўақытта тарийх бийкарлай алмайды.

Үшиншиден, профессор Әбдисайыт Пахратдинов — XX әсир каракалпак әдебиаты тарийхы бойынша да жүдә үлкен хәм фундаменталь жумыслардын авторы. XX әсир каракалпак әдебиаты тарийхына көп жанағылар косты. XX әсир каракалпак әдебиаты тарийхында хәр кыйлы дәуірлерде, күнделикли баспасөзлерде ири-ири илимий критикалык, бахалы обзорлык хәм проблемалык макалалардан тыскары «Каракалпак совет әдебиаты тарийхынын очерклери»¹н жаратыўшы авторлардын бири. «Садык Нурымбетовтын творчестволык жолы»², «Роль и значение творчество народных шаиrow в становлении и развитии каракалпакской советской литературы»³ (Бул темада жазылған мийнет алымнын докторлык диссертациясынын тийкарын курады), «Халык шайырларында шайыршылыктын келип шығу тарийхынан»⁴, жокары оқыу орынлары ушын «Каракалпак совет әдебиаты» сабаклығын (коллектив авторлықта) жазды⁵. Академиялык лицейлер ушын 2007-жылы шыккан «XX әсир каракалпак әдебиатынын» авторларынын бири, және де 2005-2007-жылларда жокары оқыу орынлары ушын (пединститут хәм университет ушын) «XX әсир каракалпак әдебиаты тарийхын» дүзиўге катнасты. Профессор Әбдисайыт Пахратдинов булардан да баска XX әсир каракалпак әдебиаты тарий-

1. «Каракалпак совет әдебиаты тарийхынын очерклери». Ташкент-Самарканд. Академий наук, УзССР «Фан» баспасы, 1968-ж.

2. Пахратдинов Ә. «Садык Нурымбетовтын творчестволык жолы», «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1976-ж.

3. Пахратдинов Ә. «Роль и значение творчество народных шаиrow в становлении и развитии каракалпакской советской литературы», илд. «Каракалпакстан». Нукус, 1978 г.

4. Пахратдинов Ә. «Халык шайырларында шайыршылыктын келип шығу тарийхынан», «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1980-ж.

5. Пахратдинов Ә. «Каракалпак совет әдебиаты», «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1984-ж.

хы ушын, онын актуаль мәселелери бойынша көп жұмыстар иследи, көп мийнетлерди баспадан шығарды.

Төртіншиден, алым әдебиаттаныу илимин кең хәм хәр төреплеме терен ийелеуи нәтижесинде каракалпак әдебияты тарихын республиканың улыўма билим беретугын мектеплери, академиялык лицей хәм колледжлери, жокары оқыу орынлары оқыушы, студентлериниң терен хәм хәр төреплеме дүньялык оқыу хәм үйрениу стандартлары дәрежесинде ийелеуи ушын 1980-жыллары -ак, хәтте, оннан да бурын

Педпрактикада

республикада бириншилерден болып каракалпак әдебиятын оқыту методикасы пәниниң тийкарын салды.

Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы, улыўма методика оқыу пәнлериниң ишиндеги ең кыйынларынан. Негизинде бул пән педагогика илимлериниң катарына киреди. Изертлеу, үйрениу процесслери көркем әдебиатты изертлеу методынан пүткиллей баскаша хәм кыйын да. Себеби оны үйрениу дәуиринде теорияны практика менен байланыстырмай турып ийелеу хәм бир жуўмакка келиу мүмкин емес. Деген менен, келешек муғаллимлерди жетилистиретуын жокары оқыу орынларының филология факультетлеринде бул пәнди оқытпау, студентлерге өз профилиниң илимий методикасы сырын түсиндирмеу кылаплык болар еди. Сонлыктан бул олкылыкты толықтыру мақсетинде сабаклык жазыуға тәуекелшиликти кылды. Солай етип пәнниң кыйын болыуына карамастан, хеш илимпаз колға алмағаннан, тәуекел етпегеннен соң бул әхмийетли, актуаль мәселени шешиудин (бир жағынан өзиниң бул тараўдағы билимине исенгенликтен) кыйыншылығын, жуўапкершилигин республикада өз мойнына алған педагог, профессор

Ә.Пахратдинов болды. Орыс әдебиятында В.В.Голубковтын ғана «Орыс әдебиятын оқыту методикасы» бар еди. Жокары оқыу орынларында бул пәнди оқытудың сондай кыйыншылықларына карамастан алым ағамыз илимниң бул тараўында да табыслы көдем таслады. Тез уақытларда-ак, — он-он бес жылдың ишинде республика мектеплерине, жокары оқыу орынларына «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасын» саўға етип үлгерди. Республикада әдебиаттан хәм биринши, хәм бас методист дәрежесине жетисти. Бул тараўда шаршамай излениулериниң нәтижесинде алымымыз республика мектеплери менен жокары оқыу орынларын «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы»¹, «Каракалпак әдебиятын оқытудың актуаль мәселелери»², «Каракалпак әдебиятын оқытудың методикалык гейбир мәселелери»³, «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы»⁴, «Парахатшылык хәм ғәрезсизлик, экология хәм дәстүрий кирисиу сабакларын өткериудин методикасы»⁵, «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы»⁶ сабаклыклары менен тәмийиндеуге еристи.

Бул методикалык сабаклык хәм қолланбалардың пайда болыуы республика мектеплери, жокары оқыу орынлары ушын оқыу, оқыу процесслеринде бийбаха саўға болғанлығы сөзсиз. Хәзирги дәуирде республикадағы барлык методист муғаллимлер усы жазылған сабаклыкларға қарап оқыу, оқыту жұмысларын алып барып атыр хәм оқыту табыслы да болмақта.

Профессор Ә.Пахратдиновтың журналистлик, жазыушылықтағы дәретіушиликти табысларын есапка алмағаннан өзинде әдебиаттаныу тараўындағы мийнетлери илим ушын, халық, миллет ийгилиги ушын исленген үлкен қахарманлык. Онын илимдеги жаратқан мийнетлериниң барлығы тыңнан исленген, бурын илимде кол урылмаған темалар, мәселелер. Биз бул жерде әдиллик ушын бир нәрсе-

1. Ахметов С., Пахратдинов Ә. «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы», «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1988-ж. 159 бет.

2. Пахратдинов Ә. «Каракалпак әдебиятын оқытудың актуаль мәселелери», «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1988-ж.

3. Пахратдинов Ә. «Каракалпак әдебиятын оқытудың методикалык гейбир мәселелери», «Билим» баспасы, Нөкис, 1991-жыл.

4. Пахратдинов Ә. «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы», «Билим» баспасы, Нөкис, 1992-жыл.

5. Пахратдинов Ә. «Парахатшылык хәм ғәрезсизлик, экология хәм дәстүрий кирисиу сабакларын өткериудин методикасы», Нөкис, «Билим», 2000-жыл.

6. Пахратдинов Ә. «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасы», «Билим» баспасы, Нөкис, 2004-жыл.

ни айтыуымызға туўра келеди, ислеген мийнетлериниң ишинде халкымызға «ХІХ әсирдиң акыры ХХ әсирдиң басындағы каракалпак әдебияты тарийхын» системаластырып бериўиниң өзи, ямаса жокары оқыў орынлары ушын тек сабаклығын дүзип бериўиниң өзи бир адамның, бир алымның дәретиўшилик өмири ушын жетки-

Бир топар каракалпак ҳам өзбек филологлары. Әбдисайыт ағаны қолтықдап турған атақлы профессор О.Норматов, оннан кейинги Ш.Рахматуллаев. 1982-жыл.

ликли кубылыс. Соның ушын бул мәселеге және бир мәртебе тоқталмақшымыз.

Әдебиаттаныў илими тараўында ислеп келген кексе алымлардың хәммесине белгили жағдай, «ХІХ әсирдиң акыры ХХ әсирдиң басындағы каракалпак әдебияты тарийхының» сабаклығын дүзип шығу мәселелеринде айырым илимпазлар тоскынлықлар жасаған. Олар «Каракалпакта бул дәўирде көзге көринерли шайырлар жоқ. Сол себепли бул дәўир ушын әдебиат тарийхын дүзиўге урынуў бийхуўда, куры хәлекшилик болады», деп карсы шыккан. Деген менен «Халык бар — әдебиат тарийхы бар», деп илимпазды куўатлаўшы тарийхшы, әдебиатшы алымлар да табылды. Бул биринши қыйыншылық болса, екіншиси бул әсирде жасап, елине, халқына дәретиўшилик пенен хызмет еткен Қоразбек, Құлмурат, Әбдикәдир, Қазы Мәўлик, Сәпиўра усаған шайырлар медиресе питкерген, үлкен саўатлы, талантлы шайырлар болған. Булардың дәретпелери елде канша аты-хаўазасы жер жарған менен дин менен хәмдам деп зорабанлық жылларда олардың дәретпелерин изертлеў, тилге алыў, баспадан басып шығаруў мүмкин болмады. Дәретиўшиликлерине қызыл империялық көз-карас пенен тек бир жак-

лама қаралды. Бул шайырлардың миллет әдебияты, мәдениятына қосқан табыслары, үлеслери бар, деп қарастыруўдың кереги жоқ, деп есапланылды. Және де қарсы болған илимпазлар әдебиаттын тарийхый ўақыялардан, шараятлардан, социаллық жағдайлардан, сиясаттан азыкланып пайда болатуғын тарийхый процесс екенлигин билсе де билгиси келмеді. Бирақ алым илимде алған бағытынан, өз исениминен қайтпады. Акыр-аяғында илим мойынлағандай үлкен нәтийжелерге еристи.

Профессор Әбдисайыт Пахратдиновтың дәретиўшилигиниң характерли белгилериниң бири — әдебиаттаныў илимин, илимди хәмме ўақытларда жаналықлар менен байытуў, жаңа изертлеўлер хәм излениўлер менен раўажландыруўды тийқарғы мақсет етип алғанлығы менен көринип турар еди. Туўрысында хақыйқый илим адамының бас характерли белгиси де усындай болады. Оның өмир бойына тынбай алға умтылыўшылық, жаналықты излеўшилик, новаторлық қасиьети илимди баклап барған хәр кимге де анық көринеди. Мәселен, ХХІ әсирдиң басындағы азғана ўақыттын ишинде автор каншадан-канша әдебий процесстеги мәселелерди, жаналықларды бирлесип ашыўға баспасөз аркалы әдебиатшы хәм тарийхшы илимпазларды шақырғанын билемиз. Мысалға, хәмме тарийхшы, әдебиатшы илимпазларға көп жыллардан берли белгили, каракалпак әдебияты тарийхы ХУІІІ-ХІХ әсирлерден баслап үйренилип киятыр. Ал улыўма әдебиат тарийхын ХІУ-ХУ әсирлерден баслаў керек, деген каракалпак әдебияты тарийхында илимпазлар болды (Н.Дәўқараев, И.Сағытов). Каракалпак әдебияты тарийхы—түркий халықлар әдебиятынан келип шыккан әдебиат. Түркий халықлар әдебияты әййем заманлардан-ак бар, деп те айтқан алымлар да (К.Мәмбетов) болды. Анығында бул мәселелер узак ўақытлардан берли айтылып киятырған гәплер. Айтайық: 1930-жыллары П.П.Иванов, 1940-жыллары С.П.Толстов, А.Жданқолар «Каракалпаклар ІХ-Х әсирлерде-ак халықлық дәрежеге жетискен» деп белгиледи. Бирақ бул пикирлер жергиликли тарийхшылар, әдебиатшылар тәрәпинен қоллап-қуўатланбай келинди. Бәлким, бул концепсия ол дәўир сиясатында қоллап-қуўатлаўға болмайтугын шығар. Фәрезсизлик самалында академик Сабыр Камаловтын 2001-жылы «Каракалпаклардың халықлық дәрежеге жетиўи хәм оның мәмлекетшилиги» деген китабы жарияланды. Онда Х-ХІ әсирлерде Түслик Арал бойларында каракалпаклардың халықлық дәрежеге жеткенлиги хәр тәрәплеме дәлилленген. Хәтте, шет ел тарийхшыларында «Каракалпаклар ески дәўир-

лерде, яғный V-VI ғасырларда-ақ мемлекетшилигине ийе болған хәм VIII-X ғасырларда халық болып қалыптасқан»¹ деген пикирлер де пайда болды.

Тарихый уақыяларға байланыслы профессор Ә.Пахратдинов қарақалпақ әдебияты тарихын изертлеу хәм оны миллий жазба әдебият сыпатында үйрениу мәселелерин көп рет алға сүрди. Және де баспасөзде қарақалпақ миллий жазба әдебияты тарихының 5 ямаса 7 томлығын шығару бойынша илимий пикирлерди ортаға таслады. Бул мәселелер хаккында илимпаз баспасөзлерде төмендегидей бир канша проблемалық мәселелерди ортаға таслады: «Қарақалпақлар әйемнен сауатлы, мәдениетлы, билимдан халық болған»², «Әл-Хорезмий—орта ғасырларда қарақалпақ жазба әдебиятының тийкарын салған шайырлардан бири»³, «Ғәресизликтің шарапатлы адымлары»⁴, «Жана қарақалпақ әдебияты тарихын дүзиу бойынша гейпара ойлар»⁵, «Қарақалпақ әдебияты тарихы пәнин қайсы дәуірлерден баслаймыз»⁶ (Бул мақала еки баспасөзде жарияланды⁷).

Илимпаз «әдебият тарихын қайсы дәуірлерден баслау керек?» деп көтерген проблемасын республикалық баспасөзлерде жариялаудан тысқары, радио хәм телевидениелердеги еситтириулер хәм көрсетиулерде де кең айтып өтті. Және де ол бул бойынша Бердақ атындағы Қарақалпақ мемлекетлик университетинин, Әжинияз атындағы Нөкис мемлекетлик педагогикалық институтының хәр жылғы болатуғын дәстүрий илимий-теориялық конференцияларында да алымлар, аспирантлар, магистрлер хәм студентлер менен кең пикир алысулар өткерди. Илимпаздың өзи бул қарақалпақ әдебияты тарихын дүзиудің баслаушысы болып турды.

Алым Әбдисайыт Пахратдинов тек әдебиятшы алым ғана емес, ал соның менен бирге тарихшы да десек алжаспаймыз. Бул ғәлимиздин дәлили ретинде мына бир фактти-ақ сизин алдыңызға усынсақ болады: ол Қарақалпақстан Республикасының жана тарихын дүзиу мәселелеринде тарихшы илимпазлар менен теңдей турып жан күйдирди. Және ол «Қарақалпақстанның жаңа тарихын», «Қарақалпақстан

1. Куртер З. «Қарақалпақ түрклери», 127-272-бетлер, «Қарақалпақстанның жана тарихын» қараңыз, 3-бет.

2. «Әмиулер» журналы, 2004-жыл, № 5/6 сан.

3. «Еркин Қарақалпақстан» газетасы, 17-май, 2005-жыл, № 158 (18116).

4. «Илим хәм жәмийет» журн., 2004-жыл, №4.

5. «Еркин Қарақалпақстан» газетасы, 31-август, 2005-жыл, № 103 (18161).

6. «Қарақалпақстан жаслары» газетасы, 6-октябрь, 2005-жыл, №90 (7129).

7. «Илим хәм жәмийет» журналы, 2005-жыл, «Пединститут» газетасы, № 7-8 (25-26).

XIX ғасырдың екінші ярымынан XXI ғасырге шекем» деген атамада дүзилген үлкен тарихтын авторларының бири¹.

Биз Ә.Пахратдинов хаккында гәп еткенимизде мына бир әхмийетли мәселеге тоқтап өтиуди мақул деп тауып отырмыз: алымның үйи архивлик бахалы материалларға толы. Үй кітапханасы жүдә сийрек ушырасатуғын, хәтте, орайлық кітапханалардан да табылмайтуғын кітапларға бай.

Екінші, алымның үй кітапханасының бахалылығы хәм әхмийетлиги, оның өмир бойына өзи жыйнаған қолжазба, архивлик материаллардың да жойтылмай сақтаулылығында. Алым 1950-жыллардан, студентлик уақытларынан баслап илим хәм билимнің күдіретли күш екенлигине көзи жеткен, исенген адам екен. Сонлықтан, хәтте, студент, илимий хызметкер, жокары оқыу орынларының оқытушысы уақытларында, илимий экспедицияларда болған, пахта териминде, салы орағында жүрген дәуірлеринде де, илимий сапарларда, дем алыу орынлары, санатория хәм курортларда дем алып жүрген уақытларында да өзине керек деп есаплаган материалларды адамлардан жазып алып, жыйнап жүрген. Сол себепли, алымның үй архивинде, қолжазбалар фондында еле дағазаланбаған әпсаналар, көп тарихый, архивлик материаллар, әсиресе, сөзлердің, гәплердің этимологиясына байланыслы бай материаллар топланған, көбинесе топонимикалық атамалар, ел атлары, әдебият, мәдениет тарихына белгисиз шайырлар, жыраулар, бақсылар, қыссаханлар, олар хаккында толып атырған мағлыұматлар, хәтте, олардың фотосүретлерине шекем сақланған. Булардан да басқа документаллық характер ийелейтуғын бай фотоархив бар екен. 1941-45-жыллардағы екінші жер жүзилик урысқа қатнасканлар менен сөйлескен гезлериндегі еске түсириулер, қолжазбалар, фотосүреттер де сақланған. Алымның үй кітапханасынан ески арабша, парсыша, түркше жазылған қолжазбалар да табылады. Бул—үлкен миллий байлық. Бундай хәр тәреплеме топланған үлкен дереклерге қарап отырып академиктин үй кітапханасындағы усы материаллар бойынша тарих, этнография, әдебият, фольклор, лингвистика тараулары бойынша да көп адамлар илим жаналықтары үстинде илимий жұмыслар ислеулерине толық болады деген исенимге келдик.

Оның үйинин илим көни екенлигин және бир мәрте айтыу менен бирге айрықша сызып көрсеткимиз келетуғыны, кітапханасында тарих, этнография, әдебияттану илимлери бойынша системаласқан,

1. «Қарақалпақстан XIX ғасырдың екінші ярымынан XXI ғасырге шекем», «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 2003-жыл.

бир тәртипке түскен картотека бар. Буның қаншалық әҳмийетли нәрсе екенлигин илим адамлары жақсы түсинеде.

Әбдисайыт аға XX әсирде баспасөз бетинде, газета-журналларда есапсыз, сансыз тарийхый, әдебий материаллар дағазалаған. Көплеген халық аралық, бурынғы аўқамлық дәуірлерде де пүткил аўқамлық, халық аралық, республикалық үлкен форумларға, симпозиумларға, илимий-теориялық конференцияларға катнаскан, әдебияттың әҳмийетли машқалалары туўралы қунлы баянатлар жасаған. Солардың барлығын жыйнастырып, жанрлық, тематикалық жақтан бөлип, түплеген. Әбдисайыт ағаның бүгінге шекемги улыўма қолжазбалары 300-400-500 бетлик 41 томнан ибарат болса, соның 34-томы 315-беттен ибарат, түпленген. «Фольклористика хәм жазба әдебият» деп аталған бул қолжазба китап басылып шықпаса да, әҳмийетли болғанлықтан да азы-кем пикир айтқанды мақул көрип отырмыз.

Егер биз илимий көз-қарастан хәр бир излениўге тийисли болған материалдың темасы оның ишиндеги анықлаўға, шешиўге тийисли болған проблемасы деп белгилейтуғын болсак, профессор бул мийнетиниң атын «Фольклористика хәм жазба әдебият», деп дурыс койған. Мийнет басында илимпаз жыйнаған материалларына қысқаша түсиник береді. Оның ишинде өзиниң илимге қалай кнрип келгенлиги ҳаққында қысқа болса да, жүдә әҳмийетли мағлыўматы да бар. Топлам басындағы «Орайлық Азияда қарақалпақлар әййемнен саўатлы, билимдан хәм мәдениетли халықлардан болған» деп аталған мақалада Түслик Арал бойларында жасаған қарақалпақлардың IX-X әсирлерде, орта әсирлерде-ақ халықлық дәрежеге жеткенлиги, Хорезм цивилизациясы ошағында жасаған халық екенлиги, Хорезм патшалығы менен тарийхый, сиясий, экономикалық хәм мәдений катнас жасағанлығы хәр тәреплеме дәлийлленген. Қарақалпақ халқы әййемнен түркий халықлар ишинде үлкен хәм көп санлы халықлардан болғанлығы, олар жасаған аймақта дүньяға белгили үлкен-үлкен елиў шәхәр болғанлығы, хәр биринде кеминде 8-10 медиресе болғанлығы, сонлықтан қарақалпақлар саўатлы ел болғанлығы хәм бул мәқанларда қандай илимпазлар жасап өткенликлері хәр тәреплеме дәлийлленген. Дүньяға белгили көп алымлардың атлары келтирилген. Мәқанда қандай илимлер раўажланғанына шекем көрсетилген.

Бул мәселеде автор әжайып, халық тәғдирин шешиўде жүдә әҳмийетли фактти илимий айналысқа қосты. Қарақалпақ халқының XX әсир басына шекемги саўаты ҳаққында 1933-жылғы

Қарақалпақстандағы өндириллик күшлерди изертлеўге бағышланған I конференцияда В.И.Вертеговтың ислеген «ККАССРда Мәдений революция» («Культурная революция в ККАССР») деген темадағы баянатында (кейин мақала болып топламда басылды): «1909-жылы барлық Орта Азияда 6000 мешит, медиреселер болған. Оларда 80 000 оқыўшы-талабалар оқытуғын болған. Ал солардан 3000 медиресе қарақалпақлар территориясында болған»¹ — деген тарийхый фактин келтиреді. Булардан тысқары қарақалпақ әдебиятын орта әсирлерде-ақ баслаған шайырлар, әдебиятшы, илимпазлар—әл-Беруний, әл-Хорезмий, Хайдар Хорезмий, әулийе Сулайман Бакырга-

Рәм шайырдан бақалы әдебий мийрас жазып алыў. 1974-жыл.

ний (Әулийе ата), Хожа Ахмет Яссаўий, Югнакий, Молла Шайдайылар ҳаққында да қызықлы мағлыўматлар береді. Және де қарақалпақ миллий жазба әдебиятын орта әсирлерден, Беруний дәуірлеринен баслаў кереклиги ҳаққындағы пикирлерин ортаға салады. Булардан кейин фольклористиканың гейпара әҳмийетли мәселелерине өз пикирлерин билдирген. Мысалы, «Накыл-мақаллар ҳаққында», «Қарақалпақ турмыс салт-дәстүрлерин үйрениў ҳаққын-

¹ «Қарақалпақия». II том, т. Ленинград, 1934 г. стр. 161.

дагы мәселеге», «Каракалпак фольклорының көп томлыгы хаккында» илимий пикирлери бар.

Илимпаз Әбиү Райхан Беруний хаккында да өз пикирлерин берген. Оның бул ойларында илим ушын жүдә дыккатка ылайык мәселелер көп. Илимде аз гәп етилип жүрген актуаль машкалалар «Кырык кыз» дәстанының изертлениү мәселелери», «Каракалпак халык дәстаны — «Алпамыс», «Шәръяр» дәстаны— каракалпаклардың кахарманлык дәстаны», «Едиге дәстаны хәм тарийх», «Мәнили гәплер хәм халык әпсаналары» атамасындагы мақалаларда өз шешимин тапкан. Илимпаздың шешийи гезек күтип турған машкалалар тууралы айткан баска да тың ойлары көп. Фольклористика тарауында бурынлары белгисиз болып келген Айтууар жырау хаккында гәп еткен. Бул жөнинде автор хәммеге ойланып көрийди усыныс етеди. Хакыйкатында да бул мәселе хәммени қызықтыратуғынлығы тәбийий. Үлкен алымның бул фольклористика тарауындагы илимий концепцияларынан соң «Түркий халықлар әдебиятларының байланыслары мәселелерине», усы мийнетлердин ажыралмас бир бөлеги сыпатында «Бердак шайыр хаккына легенда хәм әпсаналар» ға да айрықша тоқтаған.

Бизинше алым бул атамдагы жумысын «Фольклористика хәм жазба әдебият» деп бийкарға атамаса керек. Себеби дүньялык фольклорлык мийраслар бир-бирлери менен сабаклас. Хәр қандай миллий әдебияттың дереги фольклордан басланады. Ауыз әдебияты жоқ халык болуы мүмкин емес. Фольклорлык тематика әдебий усыл, жанрлык түрлер жазба әдебиятты хәмме уакытларда байытып келген. Автордың пикиринше де каракалпак фольклоры, жазба әдебияты дүньялык мәдени қордың бөлинбес бир бөлеги болып есапланады. Сол себебли хәр бир миллий әдебияттың өзине тән басланыу, рауажланыу, кәлиплесиу өзгешеликлери болады. Ал каракалпак миллий жазба әдебиятының пайда болуу дәреклерин дәлийлдеу максетинде илимпаз каракалпак әдебиятындагы фольклористикалык машкалалардың хәр қыйлылығын, оған хәр қыйлы илимий пикирлердин болғанлығын көрсетиуди нийет еткен болуы керек. Бул хаккындагы мәселени алым өз уакында баспасөзлерде дағазалап, илимпазлар менен пикир алысып барған.

Топламда оның «Каракалпак әдебияты тарийхын қайсы әсирлерден баслау керек?» деген проблемалық мақаласы берилген. Онда миллий каракалпак жазба әдебиятының Хорезм цивилизациясы менен хәр тәреплеме байланыслығын дәлийлдеу көп мийнет еткенлиги анық көринеди. Себеби, Каракалпак елинде «Хорезм» хаккында легенданың келип шығуы хаккында әпсана», каракалпак шайырларының Хорезм хаккында дәстанлар жазуы, «Хорезм» деген атаманың келип шығуы, «Дин Хорезм» деген гәп каракалпаклар дегенди, каракалпак-

лар Уатаны дегенди аңлатып келгенлиги хаккындағы мәселелерге бул мийнетте кең орын берилген.

Бундай үлкен изертлеулерден кейин усы «Хорезм» деп аталған каракалпаклар жеринде дүньяға белгили Хожа-Ахмет Яссауий, Сулайман Бакырғаний, әл-Хорезмий, Молла Шайдайы хәм т.б. да усыларға усаған улды-уллы инсанлардың жасағанлығы, үлкен дәретиушилиқ жумыс ислегенлиги хаккындағы мағлыұматлар берилген.

«Тарийх—бизин тәғдийримиздин айнасы» деген мақаласында гәрезсизлик дәуирдин басланыуы менен халқымыздың миллий руұхый дүньясының қайта тиклениуи хаккындағы мәселеге кең тоқтаған. Усыған байланыслы жумыстағы екінши бир мақалада «Жаңа каракалпак әдебияты тарийхын дүзиу бойынша» өзиниң гейпара ойларын ортаға салған.

Усы мийнеттин белгили бир бөлегин «Тюркология бойынша мәселелер» қурайды. 1988-жылы Қырғызстанның Бишкек қаласында бурынғы аўкам бойынша тюркологлардың конференциясы өткерилген. Усы үлкен форумға илимпаздың өзи қатнаскан. Онда тюркология мәселелери бойынша өзи де баянат жасаған. Конференцияда әдебиятаныу илими бойынша болған, талқыланған мәселелер хаккында жақсы жуўмақ берген. Әсиресе, «Тюркология хәм каракалпак әдебияты» деген жумыста алымның тюркологияда дыккатка ылайық оригиналь илимий пикирлери берилген. Бул пикирлердин оригиналлығы: бунда каракалпак халық шайырларының дәретиушилиқ айрықшалықлары хәм олардың дәретиушилигинин баска шайырлар менен салыстырғандағы характерли белгилери анықланған. Миллий әдебияттың спецификалык өзгешеликлери тууралы илимпаздың әдеби-

Кафедрасындағы бир топар шәкиртлери менен.

яттаныу илиминде көп мийнет еткенлиги белгили болып турады. Бул—әдебиат тарихында хақыкатында әхмийетли машкалалардан екенлиги даусыз. Усы жумыстың және бир әхмийетли тәрепи, миллий әдебиат тарихына кеннен белгили, бирак дәретиўшиликлери еле илимде дурыслап «сөйленбеген» Минәж Мәтсапаев, Дәулетияр Қасымов усаған халық шайырларының дәретиўшилиқ жоллары да берилген. Бул мәселелер хақыкаттанда әдебиаттаныу илими ушын үлкен жаналық. Усыларды көрип отырып, оқып отырып «Илимпаз ағамыз халық шайыры Рәм шайыр Хожамберген улының, Қазакбай, Ибрайым шайырлардың да өмири хәм дәретиўшиликлери хақында да гәп еткенде жүдә жақсы болар еди», деген ой келеди. Себеби, Рәм шайыр Хожамберген улы менен сонғы жылларда ең көп ислескен илимпаз биз сөз етип отырған Әбдисайыт ағамыз болды. Өттен, бул жумыста ол кисиниң өмир жолы, дәретиўшилиги жөнинде гәп жок. Каракалпак әдебиат тарихында, әсиресе XX әсирде халық шайырлары жүдә көп болған. Оған бир мысал, алымымыздың «Садық шайырдың творчестволық жолы» деп аталатуғын мийнетинде мынандай мағлыұмат бериледи: «Н.Дәўкараев, былай дейди: «Әдебиат майданындағы сонғы бир нешше жыллардың ишиндеги бизиң табысларымыздың биреўи... Аббаз, Сағынбай, Садық, Қазакбай, Кошкар, Курбанмәмбет, Сәнкибай усаған онлаған халық шайырларын совет жазыўшылар союзының айналасына шөлкемлестирдик»¹. Хәзир бул халық шайырлары кайда? Әдебиат тарихында жок. Поэзия, миллий әдебиат XX әсирде халық шайырларының әтирапына топланған. Бирак хәр кыйлы себеплер менен олардың дәретиўшиликлери әдебиат тарихынан шетлеп қалған.

Алымның бул мийнетинде XX әсирде жасап өткен каракалпак халық шайырлары тәрепинен дөреген жазба дәстанлық шығармалар, олардың традициялық дәстанлық дәретпелерден айырмашылықтары жөнинде жана мағлыұматлар берилген. Булардан кейин халық шайырларының айтысларына кең орын ажыратылады. Бундағы ең әхмийетли мәселе, шайырлар айтысларының характерлерине, спецификалық өзгешеликлерине сыпатлама бар. Онда «Әжинияз бенен қыз Меңештиң айтысы», «Әжинияз бенен Ырысты қыздың айтыслары», «Садық шайыр менен Рахманбергенниң айтысы», «Дәме қыз бенен Мансурдың айтыс» ларына кең орын берилген.

1. А.Пахратдинов «Садық Нурымбетовтың творчестволық жолы», «Қаракалпақстан» баспасы. Нөкис, 1976-жыл, 30-бет.

Айтыс хақында оригиналь илимий пикирлерди бул мийнеттиң усы бөлиминен табыўына болады.

Илимпаз әдебиат тарихында дәретиўшилиқ пенен дәретиўшиликти салыстырып изертлеу мәселелерине байланыслы да дықкатка ылайық пикирлер айтады. Кулласы, алымның бурын хәр кыйлы баспасөзлерде басылып шыққан, кең жәмийетшиликке мәлим болған, белгили дәрежеде илимнің анау ямаса мынау тараўындағы проблемаларды ортаға салған, илимге ўақтында пайда келтирген мийнетлери жыйналып, жуўмакластырылып әдебиаттаныу илиминиң үлкен бир байлығына айналған.

Профессор Әбдисайыт Пахратдиновтың өмири хәмме ўақытларда жаналықларға толы болды. 2006-жыл 20-сентябрьде оның дәреткен әдебиат майданындағы илимий жуўмақлары халық аралық көлемде үлкен әхмийетке ийе болғанлығы себепли, және де 50 жылдан аслам илимий педагогикалық жумыста жемисли ислегени ушын, тағы да халық аралық жағдайда, илим майданында 400 ден аслам илимий мийнетлери, әсиресе, жокары оқыў орынлары ушын үш бағдарлама менен көплеген оқыўлықлар жаратканы, олардың жокары оқыў орындарында көп жыллар бойы пайдаланылып киятырғанлығы себепли алымға БМШ қасындағы ЮНЕСКО ның шөлкемлестиріўши комитети Antique World халық аралық илимий Академия докторлық дәреже берди (протокол №Р-50 20-сентябрь 2006-жылы, серия АW №000745). Председатели академик А.М.-Фабаин, секретары доктор Бой-назар. Ал 2006-жылдың 26-сентябринде усы халық аралық илимий Академияның шөлкемлестиріў ко-

Академияның лауреатлығын тапсырмақта.

нылып киятырғанлығы себепли алымға БМШ қасындағы ЮНЕСКО ның шөлкемлестиріўши комитети Antique World халық аралық илимий Академия докторлық дәреже берди (протокол №Р-50 20-сентябрь 2006-жылы, серия АW №000745). Председатели академик А.М.-Фабаин, секретары доктор Бой-назар. Ал 2006-жылдың 26-сентябринде усы халық аралық илимий Академияның шөлкемлестиріў ко-

митети карары менен Абдисайыт Пахратдиновке Академиянын Академиги дипломы тапсырылды (серия АW №000752). Және де усы халык аралык Академиянын лауреаты да болды. Лауреатлык нышанын көрсетиүши медалы косып тапсырылды (гүүалык №0058).

Солай етип Абдисайыт Пахратдиновтын илимий дөретиүшилиги дунья илимий жәмийетшилиги, илимий Академиясы тәрөпинен мойынланды. Илимпаз ушын ең бийик шоккы — Академик дәрөжесин алыўға миясар болды.

***

Ә.Пахратдинов — биринши нәўбетте атаклы педагог хәм алым болса, екншиден, Республиканың китап оқыўшылары жәмийетшилигиниң кеўиллеринен кең орын ийелеген белгили жазыўшы. Әлбетте, ол жазыўшылықты илимпазлықтан көп бурын баслаған. Оның көп-көп очерклери, гүрринлери, хәттеки, косыклары пединститутта оқып жүрген жыллары-ак Республикалык баспасөзде («Жас Ленинши», «Қызыл Каракалпакстан» хәм «Советская Каракалпакия» газеталарында) жәрияланған. Көп мәртебе радиодан да оқылған. Көп санлы илимий публицистикалык мийнетлеринен, очерк гүрринлеринен тыскары баспасөзде жәрияланған хәзирге шекем алты повесттин, төрт романның авторы. «Жаў төриндеги айкас» (1976-ж.), «Разведчик» (1990-ж.), «Отлы жоллар» (1995-ж.), «Айдос бий хаккында әпсана» («Әмиўдәрә» журналы, 1999-ж.), «Машакатлы өмирлер» («Әмиўдәрә» журналы, 2002-ж.), «Өмир хәм әжел арасында» («Каракалпакстан жаслары» газетасы, 2005-ж.) повестлери жәрияланды. Романларынан: «Қырағы көзлер» автордың жаўынгерлик училищеде 1956-57-жыллары Калининград каласында оқып жүрген жыллары жазып питкериледи. Бирак көп қыйыншылықлар менен 1970-жылда өз алдына китап болып жәрияланды. Бул хаккында автордың 1999-жылы «Әмиўдәрә» журналының №4 санында «Бир китаптың жазылыў тарийхы хаккында» деген қызык макаласы бар. Оны хәр бир адамға оқып көриўге усыныс етер едик. 1993-жылы «Өмир соқпақлары» романы, 1996-жылы «Сөйленбеген тарийх...», 2002-жылы «Шейитлер тәғдийри» романлары оқыўшыларға жетип барып, жыллы кабыл етилди.

Миллий каракалпак әдебиятындағы узак жылларғы жемисли дөретиүшилик хызметлери есапка алынып хәм жазыўшылық диапозонының кеңлиги, сиясий-жәмийетлик ўақыяларды кең эпикалык жобаларда берий шеберликлерин және де көркем дөрөтпелериндеги эстетикалык байлықларын үйрениў максетинде жазыў-

шынын дөретиүшилик жолы 2002-жылдан баслап мектеп, академиялык лицей, кәсиплик колледжлердин және де жокары оқыў орынларының бағдарламаларына хәм оқыўлықларына киргизилди. Ол усындай талантлылығы менен ХХ әсирдин екнши ярымынан хәзирге шекем әдебият майданында тынбай хызмет етип киятыр. Алымның 70 жаска толыў мерекесин Республикалык жәмийетшилик елимизде кеңнен белгилегенде баспасөзде, радио, телевидениедеги алып барылған макала, еситтирий, көрсетиўлерде, гейпара Республикадағы орта хәм жокары оқыў орынларындағы кең жәмийетшиликлер менен ушырасыўларда шығып сөйлеген қәниигелердин: «Жазыўшынын

Ж.Аймұрзаев, С.Аббазовлар илимпаздың шаңарағында. 1979-жыл.

(А.Пахратдиновтын — А.Ә.) илимий хәм көркем дөретиүшилик мийнетлери көп қырлы хәм көп сырлы. Әсиресе, көркем әдебиятта оның талантлылығын ғана белгилеп қойыў жеткиликсиз, ал жазған илимий публицистикалык мийнетлеринде, очерклери менен гүрринлеринде, повестлери менен романларында көркем шығармаларды қалай жазыў керек екенлиги хаккында жас дөретиүшилерге методикалык жоллар да көрсетеди», деп белгилеўлери хәзирги күнде практикада хакыйкатлықларға айланып атыр.

1995-жылы «Әмиўдәрә» журналының редакциялык мәжилисинде «Хәзирги дәўирдеги әдебий процесстин жөнелиси» хаккында пикир алысыўлар болып атырғанда Республикамыздың үлкен аксақал дра-

кери болып ислеген. Әбдисайыт ағаның жақын жәрдемшиси, исенимли, садық досты, аўырын жениллетийшиси. Үлкен баласы Пахратдинов Әбдимәжит 1960-жылы туўылған. Университеттиң химбиология факультетин питкерген, мектепте муғаллим. Әбдирахиты 1962-жылы туўылған. Университеттиң шет тиллери (англичан бөлимин) факультетин питкерген, ҳазир мектепте муғаллим. Шайыра кызы Пахратдинова Шынарғүл 1965-жылы туўылған, Нөкис мәмлекетлик университетиниң орыс тили ҳәм әдебияты факультетин питкерген. Кара-

Академик Әбдисайыт ҳәм профессор Юнис Пахратдиновлар. 1980-жыллар.

калпакстан Республикасы Мәденият ҳәм спорт ислери министрлигинде баскарма баслығы болып жемисли мийнет етпекте. Әбдибахиты 1968-жылы туўылған. Университеттиң физика-математика факультетин питкерген, аспирантураны тамамлаған, университет қасындағы №2 санлы лицейде муғаллим. Кәримбердис 1971-жылы туўылды. Университеттиң филология факультетин каракалпак тили ҳәм әдебияты кәнийгелиги бойынша питкерген. Филология илимлериниң кандидаты. Ҳазир Өзбекстан Илимлер Академиясының Каракалпакстан бөлими Н.Дәўқараев атындағы тил ҳәм әдебиат институтында үлкен илимий хызметкер лаўазымында ислейди. Анаргүл кызы 1973-

жылы туўылған. Университеттиң шет тиллер факультетин араб тили ҳәм әдебияты кәнийгелиги бойынша тамамлаған. Республикалык «Оқыўшылар сарайында» руўхый ағартыўшылық ханасы баслығы. Ең генжеси Есенгелди 1980-жылы туўылған, Каракалпакстан телеорайында оператор болып ислеmekte.

Әбдисайыт аға менен Үримхан апамыздың ул-кызлары, келинлери — Шийрин, Тазахан, Жумагүл, Оралхан, Рысгүл — барлығы жоқары мағлыўматлы педагоглар, бир келини орта мағлыўматлы медсестра. Ал күйеў баласы Танатар Узақов—юрист. Ағамыздың туўыскан иниси Юнис Пахратдинов та илим пидайысы, филология илимлериниң докторы, профессор. Ҳазир университетте кафедра баслығы болып ислейди. Оның уллары да илимге, билимге кызыккан, жоқары мағлыўматка ийе, өз кәсиплериниң маманы. Әбдисайыт ағаның барлығынан да кеўли ток. Соннан кейин де адамда илим ислеўге йош болады-дә.

Академик Әбдисайыт аға — ҳакыйкый мийнеткеш инсан. Жасы 75 ке келсе де еле илим дегенде куўнак, жигиттей болып кетеди. Үлкен, узак ўақытлық бай тәжирийбеге ийе, ҳазир Әжинияз атындағы Нөкис

Әбдисайыт ағаның үлкен, бай китапханасы илимпаз баласы Кәримбердиге, келини Оралханға жақсы болып турыпты.

мәмлекетлик педагогикалык институтының каракалпак әдебияты кафедрасының профессоры болып ислеп киятырған Ә.Пахратдиновтан халқымыз еле де көп илимий изертлеўлер күтеди. Бул жолда оған саламатлық, аманшылық, узак бахытлы ғаррылық тилеп қаламыз.

46. «Тууысканлар». «Каракалпакстан» баспасы. 1975-жыл. 50 жыллык юбилейине багышланган топлам.

47. «Каракалпак әдебиятының программалары». Жокары оқыу орынлары ушын. «Каракалпакстан» баспасы, 1975-жыл, көлеми—5 баспа табак.

48. «Әдебият теориясына канык болайык». «Совет муғаллими» газ., 20-декабрь, 1975-жыл. №33(393).

49. «Садык Нурымбетовтың творчестволық жолы», монография «Каракалпакстан» баспасы. 1975-жыл, көлеми—6,18 баспа табак.

1976-жыл

50. 30-жылларда халык шайырларының творчестволарының активлесиуи. «Вестник», №4. Каракалпакский филиал АН Уз ССР. 1976 г.

1977-жыл

51. «Бердактын гейпара лирикалык косыктарының сыры». «Совет Каракалпакстаны» газ., 29-июнь, 1977-жыл. №126(12288).

52. Бердактын «Өмирим» косығы. «Жас ленинши» газ., 1977-жыл, 5-июль, №55(4868) көлеми—6 бет.

1978-жыл

53. «Бердак шайырдың жәмийетлик ойларының кенлиги». «Совет Каракалпакстаны» газ., 1-февраль, 1978-жыл. №23(12436).

1980-жыл

54. «А.Муўсаевтың революциядан кейинги творчествосы». «Нөкис университети» газ., 29-февраль, 1980-жыл, №9(562).

55. «Халык шайыры». «Коммунизм байрағы» Нөкис районлык газ., 5-июль, 1980-жыл. №81(1771), көлеми—5 бет.

56. «Халык шайырларында шайыршылыктың келип шығу тарийхынан». «Каракалпакстан» басп. 1980-жыл. 4,48 баспа табак.

57. «Каракалпак халык шайырлары». «Жас ленинши» газ., 29-июль, 1980-жыл.

58. «Народный шайыр». «Советская Каракалпакия» газ., 31-июль, 1980 г. №148(12669).

59. «Садык шайырдың Рахманберген менен айтысы». «Совет Каракалпакстаны» газ., 17-сентябрь, 1980-жыл. №179(13098).

60. «Классикалык әдебият традициясын даўам еттириуши». «Жас ленинши» газ., 31-октябрь, 1980-жыл. №88(5213). А.Муўсаевтың 100 жыллығы алдынан.

61. «Классикалык әдебият традициясын даўам еттириуши», «Нөкис университети» газ. 15-ноябрь, 1980-жыл. №34(587).

62. «Шайырдың саркылмас булағы». «Өмиўдәрья» журн., №9. 1980-жыл.

63. «Каракалпакский народный шайыр». «Нөкис университети» газ., 29-ноябрь. 1980-жыл. №36(589).

64. «Народный шайыр». «Советская Татария», 19-август, 1980-г. №191(18588). Казань.

1981-жыл

65. «Народный шайыр». «Сельские огни», Орган Муслимского района 21-июнь, 1981 г. №73-74(3512). Татарская АССР.

66. «Яма пойкалар». «Каракалпак шайырларының шығармалары». «Социалисттик Татарстан», 21-июнь, №143(18343) г. Казань

1982-жыл

67. «Аяпберген шайыр хаял-кызлар хаккында». «Мийнет байрағы» газ., 24-апрель, 1982-жыл. №49(1873).

68. «Каракалпак әдебиятын оқыту методикасының программасы». Каракалпак

тили хәм әдебияты кәнийгелиги бойынша, Университет ушын, 1982-жыл. 2 баспа табак.

69. «Мектептерде хәм Вузда халык шайырларының творчестволарын оқыту мәселелери». «Нөкис университети» газ., 1982-жыл.

70. «Каракалпак халык шайырларының тийкаргы характерли өзгешеликлери». Сб. «Каракалпак әдебиятының мәселелери». «Университет», 1982-жыл. көлеми—18 бет.

1984-жыл

71. «Веление времени». «Советская Каракалпакия» газ., 20-январь, 1984-г. №15(13536).

72. «Оқытудың сапасы жаксыланады». «Жас ленинши» газ., 24-январь, 1984-жыл. №8(5550).

73. «Жаңа заман жыршысы». «Жас ленинши» газ., 24-июль, 1984-жыл. №59(5601), Дәулетияр Касымов хаккында.

74. «Жаңабай шайыр». «Өмиўдәрья» журн., №6, 1984-жыл, көлеми—17 бет.

75. «Каракалпак шежиреси». «Университет» баспасы, 1984-жыл. Көлеми—4,03.

76. «Шайырды еске түсирсек», Дәулетияр Касымовтың 80 жыллығы алдынан, «Өмиўдәрья» журналы, №8, 1984-жыл.

77. «Каракалпак совет әдебияты». Университетке арналган коллектив авторлықта оқылық. 1984-жыл. Көлеми—22 баспа табак.

78. «Классик әдебияттың традициясы». «Вестник» журн., КК филиал АН Уз ССР. №3. 1984-жыл.

79. «Д.Касымов — 80 лет». «Нөкис университети» газ., 26-декабрь, 1984-жыл.

1985-жыл

80. «Шайыр хәм кыссахан». «Өмиўдәрья» журн., №12. 1985-жыл.

81. «Алпамыс» дәстанын оқыуды өткеру мәселелери. «Университет» газ., 7-март, 1985-жыл. №9(891).

1986-жыл

82. «Дәуір талабынан дөрген». «Совет Каракалпакстаны» газ., 1986-жыл, 1-июнь. №124(14544).

83. «Продиктовано времени». «Советская Каракалпакия» газ., 19-август, 1986 г. №157(14178).

84. «Дәуір талабы». «Совет Каракалпакстаны» газ., 3-сентябрь, 1986-жыл. №168(14588).

85. «Дәуір талабы». «Университет» газ., 5-сентябрь, 1986-жыл. №24(906).

86. «Куўаныш». «Жас ленинши» газ., 3-октябрь, 1986-жыл. №80(5830).

87. «Мискин ўақыялары». «Өмиўдәрья» журналы, №9, 1986-жыл.

1987-жыл

88. «Бердак шайыр шығармаларының шеберлиги», баянатлар тезиси. 1987-жыл.

89. «Жас нәлтер». «Өмиўдәрья» журн., №4, 1987-жыл.

90. «Бердактын «Хорезм» дәстанының жаңа нускасы», дәстан тексти дағазаланган. Оған алғы сөз жазылған. «Өмиўдәрья» журн. №5. 1987-жыл.

91. «Бердак шығармаларының халыкшылығы». «Совет Каракалпакстаны» газ., 17-июнь, 1987-жыл. №116(14785).

92. «Бердак шайыр шығармаларының халыкшылығы», «Ылғаллы мийнет» газ., 20-июнь, 1987-жыл.

93. «Бердак шайыр Кулен болысты мактаған ба?» «Өмиўдәрья» журн., №8, 1987-жыл. Көлеми—10 бет.

94. «Поэт и время». «Советская Каракалпакия» газ., 25 сентября, 1987 г.

95. «Поэт и время». «Нөкис университети» газ., 25 сентябрь, 1987 г. №23(945).

96. «Бердак хаккында сөз». Сб. «Шайырдың лирикаларындағы шеберликтин сырлары». Көлеми—18 б.т. 1987-жыл. «Каракалпакстан» баспасы.

97. «Бердак шығармалары — халык гэзийнеси». «Ылгаллы мийнет» газ., 17-ноябрь, 1987-жыл. №138(437).

98. «Халык шайырынын дастанлык шығармалары», монография, көлеми — 20 баспа табак. «Каракалпакстан» баспасы, 1987-ж.

99. «Бердакты таныу курси». «Жас ленинши» газ., 24-ноябрь, 1987-ж.

100. «Бердакты таныу курси». «Нөкис университети» газ., 25-ноябрь, 1987-ж. №34(956).

101. «Бердак шығармаларын ядга билейик». «Жеткиншек» газ., 5-декабрь, 1987-ж. №97(3537).

102. «Бердак шайырдың әдебий мийрасы». «Ылгаллы мийнет» газ., 26-декабрь, 1987-ж. №155(454).

1988-жыл

103. «Классик әдебият үлгилери». «Жеткиншек» газ., 17-август, 1988-ж. №66(3610).

104. «Особенности творчества каракалпакских народных шайыров», Тезисы и докладов сообщений V всесоюзной конференции тюркологов (7-9-сентября, 1988 года) г.Фрунзе, «Илим» баспасы, 1988 г., 456-457-беттер.

105. «Каракалпак әдебиятын оқытуу методикасы». Университеттин филология факультетлери ушын. «Каракалпакстан» баспасы, 1988-ж.

106. «Совет тюркологарынын мәжлиси», «Әмиўдарья» журн., №12, 1988 ж.

1989-жыл

107. «Мәңгил гәлгелер хәм халык әпсаналары», «Каракалпакстан» баспасы., Нөкис—1989-жыл. Көлеми — 6 баспа табак.

108. «Мектеплерде каракалпак әдебиятын оқытуудың актуаль мәселелери». «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1989-жыл, көлеми — 8 баспа табак.

109. «Әжинияздың «Бозатау» шығармасы хаккында». «Әмиўдарья» журн., №4, 1989-жыл, көлеми—21 бет.

110. «Бердак хаккында легенда хәм хакыйкатлык». «Әмиўдарья» журн., №8, 1989-жыл.

111. «Аббаз Дабыловтың «Бахадыр» дастаны хаккында», «Бахадыр» дастаны. Орыс тилинде сонғы сөз, 1989-жыл, көлеми—10 бет.

112. «Шеъраниямыздын сәрдары», «Ўзбекистон адабияти ва санъати» газ., 20-октябрь, 1989 йил. №43(3043).

113. «Бердак шайырдың «Хорезм» дастаны» хәм оның тарийхий тағдирі хаккында». «Әмиўдарья» журн., №11, 1989-ж.

1990-жыл

114. «Мәдени байлығымызды пухтап пайдаланайык». «Әмиўдарья» журн., №1, 1990-жыл.

115. «Бердак шайыр шығармаларынын жыйналуу, басып шығарылуу хәм изертленуу тарийхынан», «Каракалпакстан» баспасы 1990-жыл.

116. «Программаны кәнигелер дүсини», «Әмиўдарья» журналы, №7 1990-жыл.

117. «Улты устаз хаккында еске түсирюу». Н.Дәукіраев хаккында тоғлам. Көлеми—29 бет. «Каракалпакстан» баспасы, 1990-жыл.

118. «Улыўма билгим берюу хәм кәсип мектеплери реформасынын тийкаргы бағдарлары, усыған байланысты мектеплерде каракалпак әдебиятын оқытуудың гейпара мәселелери». Сб. «Каракалпак, казак, өзбек тили хәм әдебиятларын жокары оқыу орындарында және де мектеплерде оқытуудың базы бир мәселелери». НМУ—1990-жыл.

119. «Класста сабак өтүүдин хәм үй тапсырмаларын сораудың интенсив усылла-

ры». Сб. «Каракалпак, казак, өзбек тили хәм әдебиятларын жокары оқыу орындарында және де мектеплерде оқытуудың базы бир мәселелери». НМУ, 1990-жыл.

120. «Мектеплерде хәм Вузда халык шайырларынын творчестволарын оқытуудың гейпара мәселелери». Сб. «Каракалпак, казак, өзбек тили хәм әдебиятларын жокары оқыу орындарында және де мектеплерде оқытуудың базы бир мәселелери». НМУ—1990-жыл.

121. Автореферат докторской диссертации. Ташкент, «Фан» баспасы—1990-жыл, көлеми—2 баспа табак.

1991-жыл

122. «Аббаздың алтын гэзийнеси», «Әмиўдарья» журналы, №2, 1991-жыл, көлеми—29 бет.

123. «Қыссаханлыкка да кеўил бөлейик». «Әмиўдарья» журн., №9, 1991-жыл, көлеми—15 бет.

124. «Каракалпак әдебиятын оқытуудың гейбир мәселелери». «Каракалпакстан» баспасы, Нөкис, 1991-жыл, көлеми—10,8 баспа табак.

125. «Каракалпак совет әдебиятынын дәслепки дәуирлери, ямаса ақдактар», «Әмиўдарья» журн., №11, 1991-жыл.

126. «Минәж Мәтсапаев». Сб. «Каракалпак әдебиятынын мәселелери», КМУ дың тоғламы, 1991-жыл, көлеми—35 бет.

127. «Бахтияр» дастанынын жана варианты. КМУдың тоғламы. «Каракалпак әдебиятынын мәселелери», 1991-жыл, көлеми—15 бет.

1992-жыл

128. «Қазы Мәўлик творчествосы хәм демократик әдебияттын машкалалары». «Арал» журн., №1, 1991-жыл, көлеми—35 бет.

129. «Сәпура Жайылбек кызы». «Арал кызлары» журн., №1, 1992-жыл.

130. «Каракалпак әдебиятын оқытуу методикасы». «Билим» баспасы, 1992-жыл, көлеми—17,6 баспа табак.

131. «Маманлар таярлаудың келешегі хаккында». «Еркин Каракалпакстан» газ., 13-июнь, 1992-жыл. №104(16023).

132. «Ленинди жыртмаған ким бар, ямаса каракалпак әдебияты тарийхын қалай оқытуу керек?». «Каракалпакстан муғаллими» журн., 1992-жыл, №1.

133. «Илимнің көп мәселелерин өзимизде де шешиуге болады». «Еркин Каракалпакстан» газ., 27-июнь, 1992-жыл. №111-112(16030).

134. «Педагоглардың әрманы еди». «Еркин Каракалпакстан» газ., 1-август, 1992-ж., №131-132(16051).

135. «Қулмурат каракалпак әдебияты тарийхында бир косык пенен жүрген шайыр еди». «Арал» журн., №3, 1992-жыл, көлеми—40 бет.

136. «Айтуулы азамат еди». «Әмиўдарья» журн., №8-9, 1992-жыл, көлеми—18 бет.

1993-жыл

137. «Аласатлы дәуірдин ашшы хакыйкатлығы». «Еркин Каракалпакстан» газ., 6-февраль, 1993-жыл. №20-21(161157).

138. «Аббаз шайыр инсан сыпатында қандай адам болды?». «Әмиўдарья» журн., №3, 1993-ж., көлеми—10 бет.

139. «Каракалпак әдебият тарийхы (XIX әсирдин акыры XX әсирдин басы)». «Каракалпакстан муғаллими» журн., №1, 1993-жыл, көлеми—17 бет.

140. «Аббаз шайырдың дәретийушилиқ мийнетлери хаккында». «Каракалпакстан жасдары» газ., 30-октябрь, 1993-ж., №87(6732).

141. Бердак. «Амангелди» дастаны. «Каракалпакстан» баспасы, 1993-жыл, көлеми—1,5 баспа табак.

142. «Шайыр хакыйкатлык жыршысы болмагы лазым». «Еркин Каракалпакстан» газ., 25-декабрь, 1993-жыл, №199(16335).

1994-жыл

143. Нәжим Дәүкараев пенен Аббаз-шайырдың ушырасуларынан. «Каракалпакстан» газ., 12-июль, 1994-жыл, №70(16405).

144. «Сәпиүра Жайылбек кызы». «Арал» журн., №1-2, 1994-ж., көлөмү—1,5 баспа табак.

145. «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы каракалпак әдебияты тарийхынын багдарламасы». Университет ушын, «Билим» баспасы, 1994-жыл, 24 бет.

146. «Поэт, ученый, гражданин». «Вести Каракалпакстана» газ., 29-октябрь, 1994 г., №60(15917).

147. «Ажинияз сув ичган дарелар». «Аму тонги» газ., 3-ноябрь, 1994-ж., №24-25(61-62), көлөмү—5 бет.

148. «Әжинияз дәрәптәлеринин сагалары». «Каракалпакстан жаслары», 19-ноябрь, 1994-жыл, №28(6774).

149. «Мәдениет гәзийнелерди толықтырыушылардың бири». «Каракалпакстан жаслары» газ., 3-декабрь, 1994-ж., №29(6775).

150. «Халык шайыры Дәүлетияр Қасымовтың 90 жыллығына». «Еркин Каракалпакстан» газ., 22-декабрь, 1994-жыл, №122(16458).

151. «Бир жазба айтыс хакында». «Хабаршы», №4, 1994-жыл.

152. «Әжинияздың әдебий орталығы». «Әмиүдәрья» журн., №10-12, 1994-ж.

153. «Әжинияз шайыр дәрәптәлерин хәзирги дәуирдеги үйрениү, изертлеү мәселелери». «Хабаршы», №3, 1994-ж.

1995-жыл

154. «Жалынлы косыклар менен халықты рууҳландырды». «Еркин Каракалпакстан» газ., 22-апрель, 1995-жыл, №63-64(16524).

155. «Жолмурза аға менен болган жигирма күн». «Еркин Каракалпакстан» газ., 27-май, 1995-жыл, №83-84(16544).

156. «Дәрәтиүшлик мийнет хәммә уақытларда мениң жолдасым болды». Ж.Ай-мурзасытын тууылғанының 85 жыллығы алдынан, «Каракалпакстан жаслары» газ., 18-июль, 1995-жыл №28(6805).

157. «Ел, халык ғамы менен жасаған». «Еркин Каракалпакстан» газ., 5-август, 1995-жыл, №123-124(165-84).

158. «Каракалпак әдебиятындагы дәсләпки драмалык шығармаға — 70 жыл». «Каракалпакстан жаслары» газ., 1-сентябрь, 1995-жыл, №36(6813).

159. «Қыссахан Сыдык шайыр Токпан улының дәрәтиүшликтеги хасыллығы хакында еки ауыз сөз». «Вестник» журн., №3, 1995-жыл.

160. XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы каракалпак әдебият тарийхындагы тарийхий, сиясий, жәмийетлик, мәдениет жағдайлар хакында пикир. «Әмиүдәрья» журн., №7-9, 1995-жыл.

161. Каракалпак халык шайырлары. «Union literasin» журн., на английском языке, №2, 1995-жыл, көлөмү—7 бет, Голландия, г. Копенгаген.

162. «Каракалпак халык дәстаны хакында күнлы мийнет». «Еркин Каракалпакстан» газ., 11-ноябрь, 1995-жыл, №176-177(16637).

163. «Едиге» дәстанын изертлеудин жана машкалалары». «Каракалпакстан муғаллими» журн., №3-4, 1995-жыл, көлөмү—9 бет.

164. «Гүлдин пөпегине бүлбил кондырган сазенде», «Арал кызлары» журн., №2-4, 1995-жыл, көлөмү—12 бет.

165. «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы каракалпак әдебият тарий-

хы». Университет ушын, Хрестомиялык сабаклык. «Билим» баспасы, 1995-жыл, көлөмү—20 баспа табак.

166. XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы каракалпак әдебияты тарийхы. Хрестоматияға алғы сөз, 1995-жыл, көлөмү—50 бет.

1996-жыл

167. «Хәзирги дәуир әдебияты кандай болууы керек?». «Каракалпакстан жаслары» газ., 16-январь, 1996-жыл, №3(6832).

168. «Темирлан тарийхын тиклеу халкымыздың әрманы еди». «Еркин Каракалпакстан» газ., 26-март, 1996-жыл, №37(16700).

169. «Дәме кыз бенен Мансурдың айтысы». «Арал кызлары» журн., №1-2, 1996-жыл, көлөмү—7 бет.

170. «Әжинияз бенен Бердак шайырлардың неге кол жазбалары жок?». «Каракалпакстан жаслары» газ., 18-июль, 1996-жыл, №29(6856).

171. «Елимизде еркинлик самалы ести». «Еркин Каракалпакстан» газ., 3-август, 1996-жыл, №93(16756).

172. «Халык педагогикасынан шебер пайдаланайык?!». «Каракалпакстан муғаллими» журн., №1-2, 1996-жыл.

173. «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы қыссаханлық», баянаттын тезисы. Әмир Темурдин 660 жыллығына бағышланған муғаллим хәм профессор оқытушылардың және де студентлердин XX илимий теориялык конференциясының материаллары, II том, 1996-жыл, 8-12-апрель күнлери, 1996-жыл.

174. «Аннакул шайыр шайырлардың ағласы еди». «Вестник», №3, 1996-жыл.

175. «Ғәресизлик шарапаты Қазы Мәулик дәрәптәлерин қайта жанғыртты». «Каракалпакстан жаслары» газ., 5-декабрь, 1996-жыл, №49(6878).

176. «Кирису сабакларының түрлери». «Каракалпакстан муғаллими» журн., №3-4, 1996-жыл, 21 бет.

177. «XIX әсирдин акыры XX әсирдин басындагы каракалпак әдебияты тарийхы», Пединститут хәм университетлер ушын сабаклык. «Билим» баспасы, 1996-жыл, көлөмү—20 баспа табак.

1997-жыл

178. «Оғир ишга сабир эттим...». «Аму тонги» газ., 14-март, 1997-жыл.

179. «Бердак шайырдың «Акмак патша» дәстаны», «Кандыкөл хабарлары» газ., 24-апрель, 1997-жыл, №17-18(4078-4079).

180. «Есигинин алдынан акқан суудын қәдири жок». «Әмиүдәрья» журналы, №3-4, 1997-жыл, көлөмү—12 бет.

181. «Бердак шайыр хакында хакыйкатлыктар». «Еркин Каракалпакстан» газ., 13-май, 1997-жыл, №58(16877), көлөмү—8 бет.

182. «Бердак шайыр шығармаларының күдиретиликтери». «Каракалпакстан жаслары» газ., 15-май, 1997-жыл, №20(6901).

183. «Халык шайырлары». «Каракалпакстан» баспасы, 1997-жыл, көлөмү—6,5 баспа табак.

184. «Бердак шайыр шығармаларының гейпара машкалалары», «Шоманай хәуазы» газетасы, 20-май, 1997-жыл, №13(5291).

185. «Бердак шайыр лирик шығармалардың шебери». «Еркин Каракалпакстан» газ., 24-июль, 1997-жыл, №89(16908).

186. «Бердак шайыр хакында аңыз хәм әпсаналар». «Каракалпакстан жаслары» газ., 24-июль, 1997-жыл, №30(6911), көлөмү—11 бет.

187. «Бердак шайыр хакында легендалар, әпсаналар хәм хакыйкатлыктар». «Билим» баспасы, 1997-жыл, 2,5 баспа табак.

188. «Уллы Бердак шайырдың балалығы». «Жеткіншек» газ., 14-август, 1997-жыл, №33(4242).
189. «Шайыр лирикаларында гейпара шеберлік мәселелери». «Хожели хақыкаты» газ., 20-май, 1997-жыл, №13(5291).
190. «Бердак шайырдың «Армак патша» дәстаны хақында». «Кегейли таны» газ., 19-июль, 1997-жыл, №29(5307).
191. «Бердак шайыр хақында аңыз хәм әпсаналар». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 21-август, 1997-жыл, №34(6915).
192. «Қырық қыз» дәстанының ізертленіу мәселелери. Конференция тезислери. «Қарақалпақ халық дәстаны «Қырық қыз хәм түркий тиллес халықлардың фольклорын ізертлеу мәселелери» бойынша халық аралық конференция. Нөкіс қаласы, 1997-жыл.
193. «Қырық қыз» дәстанының ізертленіу мәселелери. «Еркін Қарақалпақстан» газ., 9-сентябрь, 1997-жыл, №108(16927).
194. «Құлмурат шайыр Қурбанали улының лирикаларының айрықшалықтары». «Вестник», №3, 1997-ж.
195. «Бердак шайыр хақында аңыз хәм әпсаналар». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 9-октябрь, 1997-жыл, №41(6922).
196. «Қарақалпақтар бай тарих, бай мәдениетке ийе халық». Мийманлар усындай пикирае кетти. «Еркін Қарақалпақстан» газ., 9-октябрь, 1997-жыл, №120(16939).
197. «Бердак шайыр лирикалық шығармалардың шебери». «Мийнет байрағы» газ., 14-август, 1997-жыл, №33(3715), көлемі—6 бет.
198. «Бердак хақында аңыз хәм әпсаналар». «Әмиүдәрия» журн., №9-10, 1997-жыл, көлемі—25 бет.
199. «Бердак хақында аңыз хәм әпсаналар». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 30-октябрь, 1997-жыл, №44(6925).
200. «Шайыр лирикасындағы шеберліклер». «Шоманай хауазы», 19-июнь, 1997-жыл, №25(7300).
201. «Қырық қыз» дәстанының ізертленіу мәселелери». «Қарақалпақстан муғаллими» журн., №3-4, 1997-жыл.
202. «Миллионлар өмирин жыр еткен шайыр хақында сөз ямаса Бердак дәретіушилигинин гейпара мәселелери». «Қарақалпақстан муғаллими» журн., 1997-жыл, №3-4, көлемі—21 бет.

1998-жыл

203. «Хәзирги заман кадрларын таярлау — реформаларды иске асырудың тийкарлары». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 2-апрель, 1998-жыл, №13(6944), көлемі—10 бет.
204. «Хапыз с берегов Кукузека». 100 летия Аббазы Дабылова. «Вести Каракалпакстана», 11 апреля, 1998 г.
205. «Аббаз шайырдың әдебий орталығы хәм дәстепки дәретіушилиқ хызметлери». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 14-май, 1998-жыл, №57(17029), көлемі—10 бет.
206. «Қарақалпақ поэзиясының байтерегі». «Хожели хақыкаты» газ., 21-май, 1998-жыл, №10(5316).
207. «Аббаз шайырдың өмиринин сонғы он жыллығындағы дәретпелери». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 11-июнь, 1998-ж., №22(6953).
208. «Тарихымыз — тәғдиримиз, ехуд Бердах асарлари—халкимизнинг утмиштаги ноёб ёзма ёдгорлиги». «Аму тонги» газ., 4-июль, 1998-ж., №23(252), көлемі—10 бет.

209. «Аббаз шайырдың 30-жылларда әдебиятка келип қосылуы жоллары». «Әмиүдәрия» журн., №3, 1998-жыл, көлемі—26 бет.
210. «Бердакты таныу курсы». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 16-июль, 1998-ж., №27(6958), көлемі—9 бет.
211. «Халық баксысы Қаражан Қабул улы хақында әпсана хәм хақыкатлық». «Арал қызлары» журн., №1-2, 1998-жыл, көлемі—21 бет.
212. «Бердак Ғарғабай улының өмири хәм дәретіушилиқ хызметлери». «Устаз» газ., 8-октябрь, 1998-жыл, №16(16), көлемі—10 бет.
213. «Қарақалпақ поэзиясының байтерегі». Аббаз Дабыловтын туылғанына 100 жыл, «Еркін Қарақалпақстан» газ., 13-октябрь, 1998-жыл, №122(17094), көлемі—9 бет.
214. «Бердак шайырдың өмири хәм дәретіушилиқ хызметлери хақында». «Тахтакөпир таны» газ., 18-сентябрь, 1998-жыл, №35(5409), көлемі—10 бет.
215. «Народный идеал». «Вести Каракалпакстана» газ., 28 ноября, 1998 г., №95(16333), көлемі—9 бет.
216. «Шайырдың өмирине байланыслы гейпара мағлұматлар». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 1-декабрь, 1998-жыл, №143(17115).
217. «Қарақалпақ әдебиятының байтерегі». «Тахтакөпир таны» газ., 21-ноябрь, 1998-жыл, №43(5417), көлемі—10 бет.
218. «Бердак шайыр дәретпелери — халқымыздың өткен әсирдеги жазба естелиги». Сб: «Миллий әдебиятымыздың байтерегі». «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкіс, 1998-жыл, көлемі—21 бет.
219. «Бердак шайыр дәретпелери — халқымыздың өткен әсирдеги жазба естелиги». «Әмиүдәрия» журн., №6, 1998-жыл.
220. «Кадрлар таярлаудың миллий дәстүрин Республика жағдайында әмелге асырудың гейпара машқалалары». «Қарақалпақстан муғаллими» журн., №1-2, 1998-жыл, көлемі—8 бет.
221. «Қарақалпақ әдебиятын оқытуы методикасының бағдарламасы», Пединститут хәм университетлер ушын (К.Алламбергенов, С.Қазақбаевлар менен бирге) №1-2, 1998-жыл.

1999-жыл

222. «Алпамыс» дәстаны — қарақалпақтардың миллий қахармандық дәстаны». «Алпамыс» дәстанының 1000 жыллығына, «Қарақалпақстан жаслары» газ., 27-май, 1999-жыл, №21(7002).
223. «Миллий әдебиятымыздың байтерегі». Сб: «Бердак шайыр дәретпелери халқымыздың өткен әсирдеги жазба естелиги». «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкіс—1999-жыл.
224. «Күнхожа шайыр хақында әпсаналар хәм хақыкатлықлар». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 15-июнь, 1999-жыл, №71(17199), көлемі—8 бет.
225. «Дәуір, жазыушы, әдебият, сын». «Хожели хақыкаты» газ., 5-июнь, 1999-жыл, №13(5345).
226. «Әжинияздың әдебий орталығы». «Устаз» газ., 1-июль, 1999-жыл, №27-28(53), көлемі—8 бет.
227. «ХІХ әсирдин ақыры ХХ әсирдин басындағы қыссахантық». «Әмиүдәрия» журн., №3, 1999-жыл, көлемі—20 бет.
228. «Әжинияз көшесинин жигитлери». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 15-июнь, 1999-жыл, №26(7007), көлемі—9 бет.
229. «Дәуір, жазыушы, әдебият хәм әдебий сын». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 17-июль, 1999-жыл, №85(17213), көлемі—10 бет.

230. «Әжинияз көшесинин жигити». «Арал хауазы» газ., 24-август, 1999-жыл, №8(184), көлеми—10 бет.
231. «80-жылдар хақыкатлыгын жырлаушы «исеним», «Устаз» газ., 31-август, 1999-жыл, №36-37(62), көлеми—9 бет.
232. «Эпоха и писатель». «Вести Каракалпакстана», 16 октября, 1999 г., №83(16424), көлеми—8 бет.
233. «Бир китабымның жазылу тарихы хақында», «Әмиүдәрия» журн., 1999-жыл, №4, көлеми—30 бет.
234. «Әдебият әлеминин сөз шебери». «Арал кызлары» журн., №1, 1999-жыл, көлеми—15 бет.
235. «Күнхожа — классик әдебиятта биринши тымсалшы шайыр». «Каракалпакстан жаслары» газ., 11-ноябрь, 1999-жыл, №42(7023).
236. «Бердак шайыр шығармалары бойынша библиографиялык көрсеткиш». (А.Әбдиев пенен биргеликте), «Каракалпакстан Республикасы Руухый мәдениет хәм ағартуу жәмийетлик орайы», 1999-жыл, көлеми—2 баспа табак.
237. «Әжинияздың «Бозатау» шығармасының фольклорлык формалары». «Жеткиншек» газ., 9-декабрь, 1999-жыл, №31-32(4345).
238. «Бозатау» шығармасы хақында азыкем сөз». «Еркин Каракалпакстан» газ., 11-декабрь, 1999-жыл, №148(17274), көлеми—5 бет.
239. «Бердакты таныу курси». «Каракалпакстан» баспасы, Хожели баспасының филиалы, 1999-жыл, көлеми—1 баспа табак.
240. «Шымбайдың жигити». «Шымбай хауазы» газ., 23-декабрь, 1999-жыл, №52(7931), көлеми—5 бет.
241. «Каракалпак әдебиятының сағалары». Пединститут ушын бағдарлама (К.Алдамбергенов пенен бирге). «Каракалпакстан муғаллими» журн., №3-4 санлары, көлеми—35 бет.
242. «Бүгинги каракалпак әдебияты хәм дәуир машкалалары». «Әмиүдәрия» журналы, №5-6, 1999-жыл.
- 2000-жыл**
243. «Каракалпак әдебияты тарихы» (Ерге дәуирлерден XIX әсирге шекем), пединститут студентлери ушын. «Пединститут» баспасы, 2000-жыл, көлеми—2 баспа табак.
244. «Халык шайыры хәм халык кыссахананы», «Жеткиншек» газ., 27-апрель, 2000-жыл, №17(4366).
245. «Гүлайша Есемуратова: Для писателя важно понимать жизнь». «Вести Каракалпакстана» газ., 23-май, 2000 г., №42(16487). Көлеми—6 бет.
246. «Әжинияздың әдебий орталығы». «Каракалпакстан муғаллими» журн., 2000-жыл, 3-4, көлеми—15 бет.
247. «XVIII-XIX әсирдеги каракалпак әдебияты пәни бойынша бағдарлама». Жокары оқыу орынларының филология факультетлери ушын. «Каракалпакстан муғаллими» журн., №3-4, 1999-жыл, көлеми—2 баспа табак.
248. «Садық шайырдың «Бердак шайыр» поэмасы хақында». «Еркин Каракалпакстан» газ., 27-май, 2000-жыл, №63(17345), көлеми—8 бет.
249. «Гәўхар сөздин шебери еди». «Хожели хақыкаты» газ., 21-апрель, 2000-жыл, №17-18(5381), көлеми—7 бет.
250. «Садық шайыр гәўхар сөздин шебери болды». «Каракалпакстан жаслары» газ., 8-июнь, 2000-жыл, №23(7052), көлеми—8 бет.
251. «У истоков каракалпакской поэмы». «Вести Каракалпакстана» газ., 8-август, 2000-жыл, №64(16509), көлеми—8 бет.

252. «Шайырдың тәрбияланған орталығы». «Нөкис хақыкаты» газ., 1-август, 2000-жыл, №24(697), көлеми—7 бет.
253. «Жаңа педагогикалык технология — елимизде үзликсиз билим хәм тәрбия беридин бас сыпаты». «Каракалпакстан муғаллими», 1-2, 2000-жыл, көлеми—1 баспа табак.
254. «Халык жазыушысы менен болған сәубет». «Еркин Каракалпакстан» газ., 26-сентябрь, 2000-жыл, №115(17396), көлеми—8 бет.
255. «Не померкнет имя народного поэта». «Вести Каракалпакстана» газ., 31-октябрь, 2000-жыл, №88(16533).
256. «Парахатшылык хәм ғәрезиликти, экология хәм дәстүрий кирисиу сабақларын өткеридин методикасы». «Билим» баспасы, Нөкис, 2000-жыл, көлеми—2,5 баспа табак.
257. «Аяпберген шайыр хәм онын заманы». «Каракалпакстан жаслары» газ., 16-ноябрь, 2000-жыл №46(7075), көлеми—7 бет.
258. «Садық шайыр хақында ойлар». «Әмиүдәрия» журн., №5, 2000-жыл, көлеми—17 бет.
259. «Поэзия живущая в веках». «Вести Каракалпакстана» газ., 2 декабря, 2000 г., №96(16544).
260. «Садық халык шайыры хәм халык кыссахананы», «Устаз» газ., 21-декабрь, 2000-жыл, №51(128), көлеми—8 бет.

2001-жыл

261. «Ғәзәл мүлкиннің султаны». «Еркин Каракалпакстан» газ., 8-февраль, 2001-жыл, №17(17454), көлеми—5 бет.
262. «Шығармаларында турмыс шынлыгы». «Еркин Каракалпакстан» газ., 17-февраль, 2001-жыл, №21(17458), көлеми—6 бет.
263. «Жазыушы Жолмурза аға Аймурзаевтың үйинде бай архивлик материаллар бар». «Әмиүдәрия» журн., №1, 2001-жыл, көлеми—21 бет.
264. «Жаңа педагогикалык технологияның теориялык тийкарлары». «Каракалпакстан муғаллими» журн., 2001-жыл, көлеми—24,5 бет.
265. «Өмир мәңзиллери». «Еркин Каракалпакстан» газ., 8-май, 2001-жыл, №54(17494), көлеми—8 бет.
266. «Новая технологическая педагогика». «Вести Каракалпакстана» газ., 14 июля, 2001 г., көлеми—5 бет.
267. «Едиге» — каракалпакской эпос». «Вести Каракалпакстана» газ., 21 июля, 2001 г., №58(16605), көлеми—5 бет.
268. «Жаңа педагогикалык технология — дәуир талабы». «Каракалпакстан жаслары» газ., 26-июль, 2001-жыл, №30(7111), көлеми—5 бет.
269. «Хәзирги улыўма орта билим беретугын каракалпак мектеплериндеги мектеп хәм класстан тыскары исленетуғын жумысларды алып барыудың метод хәм усуллары». «Каракалпакстан муғаллими» журн., №1-2, 2001-жыл, көлеми—15 бет.
270. «Каракалпаклардың миллий руухый мийрасы». «Нөкис хақыкаты» газ., 25-август, 2001-жыл, №25(727).
271. «Едиге» дәстаны хәм тарихы». «Каракалпакстан жаслары» газ., 30-август, 2001-жыл, №36(7117), көлеми—5,5 бет.
272. «Едиге» — каракалпаклардың миллий халык дәстаны». «Еркин Каракалпакстан» газ., 8-сентябрь, 2001-жыл, №106(17543), көлеми—6 бет.
273. «Едиге» дәстаны — каракалпаклардың миллий руухый байлығы». «Устаз» газ., 15-сентябрь, 2001-жыл, №36-37(166), көлеми—6 бет.

274. «Миллий халық дәстаны». «Хожели хақыйкаты» газ., 11-август, 2001-жыл, №29-30(5440-5441), көлеми—5 бет.
275. «Едиге» — каракалпақлардың миллий халық дәстаны». «Әмиўдарья» журн., №4, 2001-жыл, көлеми—6 бет.
276. «Хәзирги әдебий процесс хақында». «Каракалпақстан жаслары» газ., 20-декабрь, 2001-жыл, №51(7132), көлеми—5 бет.
277. «Едиге» дәстаны хәм тарийх». «Каракалпақстан мұғаллими» журн., 2001-жыл, №3-4.

2002-жыл

278. «Халық жазыушысы И.Курбанбаев хәм онын әдебий қахарманлары хақында ойлар». «Әмиўдарья» журн., 2002-жыл, №1.
279. «Жаңа педагогикалық технологияны ийеләу — дәуир талабы», илимий топ-лам. Өзбекстан педагогикалық илим изертлеу институтының Каракалпақстан филиалы. Нөкис—2002-жыл.
280. «Өткен тарийх сабақтары». «Нөкис хақыйкаты» газ., 19-март, 2002-жыл, №10-11(743).
281. «Сырлы гәзийне». «Еркин Каракалпақстан» газ., 27-апрель, 2002-жыл, №51(1764).
282. «Тарийх сабақтары». «Устаз» газ., 22-сентябрь, 2002-жыл, №37(218).
283. «Гәрәсизлик: көркем әдебият хәм сабақлықтар машкалалары». «Каракалпақстан жаслары» газ., 12-сентябрь, 2002-жыл, №37(7170), көлеми—7 бет.
284. «Руўхый мийрасымыздың дәрежелеринен бири». «Еркин Каракалпақстан» газ., 19-сентябрь, 2002-жыл, №114(17704).
285. «Мәденият тарийхымызға бир нәзер». «Нөкис хақыйкаты» газ., 8-октябрь, 2002-жыл, №28(758).
286. «Гәрәсизлик: көркем әдебият хәм сабақлықтар машкалалары». «Әмиўдарья» журн., №5, 2002-жыл, көлеми—6 бет.
287. «Жаңа педтехнологияның мазмуны хәм түрлері». «Каракалпақстан мұғаллими» журн., №1-2, 2002-жыл.
288. «Өткен тарийх сабақтары». «Каракалпақстан» журн., №3-4, 2002-жыл, көлеми—6 бет.

2003-жыл

289. «Қазы Мәулик хәм жәдидлик хәрәкетлер», 21-январь, 2003-жылы, «Еркин Каракалпақстан» газ., №10(17756).
290. «Сәпиўра шайырдың хатлары». «Каракалпақстан жаслары» газ., 6-февраль, 2003-жыл, №6(7191), көлеми—6 бет.
291. «Ярқая звезда Востока». «Вести Каракалпақстана», 8 февраль, 2003 г., №12(16752), көлеми—6 бет.
192. «Әлим дегән әр илгит». «Аму тонги» газ., 20-февраль, 2003-жыл, №8(499).
193. «Бердақ шайыр дәрәтиўишлигинин гейпара мәселелері». «Каракалпақстан» баспасы, Нөкис, 2003-жыл, көлеми—4 баспа табак.
294. «Жәдид әдебиятының үлкен ўәкили». «Каракалпақстан мұғаллими» журн., №3-4, 2003-жыл, көлеми—7 бет.
295. «Бердақ бабамызға арналды». «Устаз» газ., 24-апрель, 2003-жыл, №17(250), көлеми—10 бет.
296. «XX әсирдин биринши шәретиндеги Аббаз шайыр дәрәтиўишлиги». «Каракалпақстан жаслары» газ., 19-июнь, 2003-жыл, №26-27(7212), көлеми—6 бет.
297. «Каракалпақстанның жаңа тарийхы». «Каракалпақстан XIX әсирдин еккинши ярмынан XXI әсирге шәкем» 7-баптын 3-параграфы. «Әдебият хәм фольклор

бөлими» 147-беттен—158-бетке шәкем, 3,5 баспа табак. «Каракалпақстан» баспасы, 2003-жыл.

298. «Моя встреча С.Н.Даукараевым». «Вести Каракалпақстана» газ., 26 августа, 2003 г., №69(16809).
299. «Туўылған жер адамлар нәзеринде». «Тахтакөпирдин келешеги улты». «Еркин Каракалпақстан» газ., 23-сентябрь, 2003-жыл, №117(17865), көлеми—8 бет.
300. «Аббаз шайыр — миллий лирика шебері». «Еркин Каракалпақстан» газ., 2003-жыл, 21-октябрь, №129(17875), көлеми—9 бет.
301. «Хәммеге нәсийп ете бермейтуғын өмир», «Нөкис хақыйкаты» газетасы, 28-октябрь, 2003-жыл.
302. «Бердақ шайыр творчествосы бойынша изертленетуғын мәселелер көп», «Нөкис пединституты», №4, 2003-жыл, көлеми—5 бет.
303. «XX әсирдин 30-жылларында Аббаз шайыр әдебиятка қалай келип қосылды?» «Устаз» газ., 30-октябрь, 2003-жыл, №44(277).
304. «Үлгили устаз, пидайы алым» атлы брошюрода «Хәммеге нәсийп ете бермейтуғын өмир», 2003-жыл, көлеми—5 бет.
305. «Кәнийгелер таярлаудын миллий бағдарламасын избе-из турмысқа асыруу—хәммемиздин ўазыйпамыз». «Устаз» газ., 4-декабрь, 2003-жыл, №47-48(280-281), көлеми—8 бет.
306. «Өтеш Алшынбай улының пикир дүнясы, руўхый мийраслығы». «Каракалпақстан жаслары» газ., 4-декабрь, 2003-жыл, №50(7235), көлеми—5 бет.

2004-жыл

307. «Және де XX әсир каракалпақ әдебияты сабақтығы хақында». «Устаз жолы» газ., 22-январь, 2004-жыл, №4(289), көлеми—9 бет.
308. «Накыл-мақаллар хақында». «Каракалпақстан жаслары» газ., 24-январь, 2004-жыл, №25(7242), көлеми—3,5 бет.
309. «Арал толғауы — елдин толғауы». «Каракалпақстан жаслары» газ., 31-январь, 2004-жыл, №6(7243), көлеми—3,5 бет.
310. «Баспа сөз бизин руўхый азығымыз». «Устаз» газ., 5-февраль, 2004-жыл, №6(291), көлеми—4 бет.
311. «Әжинияздың әдебий орталығы». «Каракалпақстан жаслары» газ., 28-февраль, 2004-жыл, №10(7247).
312. «Биз, каракалпақлар, әйемнен сабатлы, мәдениятлы халық болғанбыз». «Еркин Каракалпақстан» газ., 16-март, 2004-жыл, көлеми—9 бет.
313. «Литературная среда Ажинияза». «Вести Каракалпақстана» газ., 23 марта, 2004 г., №24(16868).
314. «Каракалпақ әдебиятын оқыту методикасы». «Билим» баспасы, 2004-жыл, көлеми—16 баспа табак.
315. «Институт хәм устазлар хақында». «Устаз жолы» газ., 29-апрель, 2004-жыл, көлеми—8 бет.
316. «Бозатау» — лирикалық шығарма хәм тарийхый жыр». «Жипек жолы» газ., 1-май, 2004-жыл, №17-18, көлеми—4 бет.
317. «Пединституттын хәр он жылы үлкен бир тарийх». «Еркин Каракалпақстан» газ., 24-май, 2004-жыл, №76(17978), көлеми—5,5 бет.
318. «Каракалпақ миллий жазба әдебиятын IX-XI-XII әсирлерден баслаймыз». июль, 2004-жыл, №27(312).
319. «Әжинияз шайырдың «Бозатау» поэмасының келип шығу тарийхы хақында». «Нөкис хақыйкаты» газ., 24-июнь, №28-29(811).
320. «Шайырдың заманы». «Каракалпақстан спорты» газ., 21-июнь, 2004-жыл, №14(137), көлеми—4 бет.

321. «Ученый живущий в памяти народной». «Вести Каракалпакстана» газ., 31 июля, 2004 г., №61(16905), көлемі—4 бет.
322. «Тарих — бизін тәғдириміз». «Каракалпакстан жаслары» газ., 14-август, 2004-жыл, №33(7270), көлемі—5 бет.
323. «Бебаҳо инсон». «Аму тонги» газ., 19-август, 2004-жыл, №38(581).
324. «Воспоминания учителя». «Вести Каракалпакстана», 14 августа, 2004 г., №65(16909).
325. «Орзулари ушалган олим». «Фидокор» газ., 30-сентябрь, 2004-жыл, №76(697), көлемі—6 бет.
326. «Кайырым көдемлери». «Каракалпакстан жаслары» газ., 16-октябрь, 2004-жыл, №42(7279), көлемі—6 бет.
327. «Кайырым көдемлери». «Еркин Каракалпакстан» газ., 23-октябрь, 2004-жыл, №128(18030), көлемі—7 бет.
328. «Жетик педагог боламан десен!». «Устаз жолы» газ., 11-ноябрь, 2004-жыл, №47(332), көлемі—6 бет.
329. «Кайырым көдемлери». «Устаз жолы» газ., 11-ноябрь, 2004-жыл, №47(332).
330. «Өжинияз шайырдын «Бозатау» шығармасынын келип шығу тарихы». 2004-жыл, №8-9(15-16), көлемі—5 бет.
331. «Каракалпаклар өйемнен сауатлы, билимдан, мәдениетлы халык болган». «Өмүдөрия» журн., №5-6, 2004-жыл.

2005-жыл

332. «Белгилі алым, кәдирдан устаз». «Мәдениет хәм спорт» газ., 5-май, 2005-жыл.
333. «Белгилі алым, әдиули устаз». «Тынышлык сакшысы» газ., 10-май, 2005-жыл, №18-19(95).
334. «Каракалпак әдебияты тарихына бир нәзер». «Еркин Каракалпакстан» газ., 17-май, 2005-жыл, №58(18116), көлемі—9 бет.
335. «Әл-Хорезмий — орта әсирде каракалпак жазба әдебиятынын тийкарын салган шайырлардын бири». «Илим хәм жәмийет» журн., 2004-жыл, №4.
336. «Нәжим Дәўкараев халык аралык тайпадағы илимпаз еди». «Нөкис хакыйкаты» газ., 14-июль, 2005-жыл, №26(842).
337. «Инсан мәпи менен жасаған алым». «Еркин Каракалпакстан» газ., 11-август, 2005-жыл, №95(18153), көлемі—8 бет.
338. «Ғәресизликтин шарапатлы алымлары». «Еркин Каракалпакстан» газ., 31-август, 2005-жыл, №103(18161).
339. «Жаңа каракалпак әдебиятын дүзиу бойынша гейпара ойлар». «Каракалпакстан жаслары» газ., 6-октябрь, 2005-жыл, №40(7329).
340. «Бердак — халык ғәресизлик идеяларын жырлаған шайыр». «Еркин Каракалпакстан» газ., 8-ноябрь, 2005-жыл, №133(18191).
341. «Н.Дәўкараев — халык аралык тайпадағы илимпаз». «Устаз жолы» газ., 12-ноябрь, 2005-жыл.

342. «Каракалпак әдебияты тарихын қайсы дәуірлерден баслаймыз?». «Нөкис пединституты» газ., №7-8(25-26), көлемі—7 бет.
343. «Н.Дәўкараев — үлкен алым хәм кәдирдан устаз». Каракалпак илиминин тунғыш жулдызы. Топлам — Н.Дәўкараевтын 100 жыллығына арналған илимий теориялык конференция, 2005-жыл.

2006-жыл

344. «Каракалпак миллий жазба әдебиятынын дәслепки дереклери орта әсирлердеги Беруний дәуірлеринен басланады». «Еркин Каракалпакстан» газ., 2-март, 2006-жыл, №26(19240).

345. «Мени ойландырган үш жағдай» (Этнографиялык очерк). «Каракалпакстан жаслары» газ., 16-март, 2006-жыл, №12(7353).

346. «Каракалпак миллий жазба әдебиятынын дәслепки дереклери орта әсирлердеги Беруний дәуірлеринен басланады». «Нөкис пединституты» газ., 2-3-сентябрь, 2006-жыл.

347. «Хорезм цивилизациясынын дәстүрлери менен». «Каракалпакстан жаслары» газ., июнь, 2006-жыл, №22(7363).

348. «Каракалпаклар бай тарих, тәжірийбе хәм дәстүрлер менен жасаған халык». «Арал балыкшысы» газ., 16-май, 2006-жыл, №9(6867).

349. «Культурные ценности народа». «Вести Каракалпакстана» газ., 8 августа, 2006 г., №63(17115).

350. «Бердак шайыр хаккында дереклер». «Каракалпакстан жаслары» газ., 24-август, 2006-жыл, №35(7376).

351. «Бердак шайырдын өмирине байланыслы гейпара аныктықлар». «Мәдениет хәм спорт» газ., 26-август, 2006-жыл, №34-35(213-214).

352. «Бердак шайырдын «Айдос бий» дәстаны». «Еркин Каракалпакстан» газ., 19-сентябрь, 2006-жыл, №43(18227).

353. «Мәңгилік мйрас». «Жипек жолы» газ., 23-сентябрь, 2006-жыл, №38-39(355).

354. «Бердак шайыр мйрасын тураклы изертлеушилер». «Нөкис хакыйкаты» газ., 30-сентябрь, 2006-жыл, №27(879).

355. «Өжинияздын «Бозатау» шығармасындағы тарихыйлық мәселелери». «Өмүдөрия» журн., №1, 2006-жыл.

356. «Каракалпаклар бай тарих, тәжірийбе хәм дәстүрлер менен жасаған халык». «Кегейли турмысы» газ., 15-июль, 2006-жыл, №14(5596).

357. «Және де Бердакка байланыслы дереклер». «Еркин Каракалпакстан» газ., 14-ноябрь, 2006-жыл, №137(18351).

358. «Ерназар алакөз баслаған халык азатлык гүресшилеринин әдебиятта сәуленіуи». «Каракалпакстан жаслары» газ., 16-ноябрь, 2006-жыл, №46(7387).

359. «Каракалпак халқы ардақлаған шайыр». «Фидокор» газ., 18-ноябрь, 2006-жыл, №94(926).

360. «Каракалпак әдебият тарихы қайсы дәуірлерден басланыуы керек?». «Илим хәм жәмийет» журн., №1-2, 2006-жыл.

361. «Шайырдын балалык жыллары». «Устаз жолы» газ., 2-декабрь, 2006-жыл.

362. «Ерназар алакөз баслаған халык азатлык гүресинин әдебиятта сәуленіуи». «Кегейли турмысы» газ., 26-декабрь, 2006-жыл, №24(5606), көлемі — 5 бет.

363. Ерназар алакөз баслаған халык азатлык гүресинин әдебиятта сәуленіуи. «Арал балыкшысы» газ., 28-ноябрь, 2006-жыл, №22-23(6880-6881), көлемі—5 бет.

2007-жыл

364. «Әдебият тарихындағы машкалалар хәм сырлы әдебий лақаплар». «Еркин Каракалпакстан» газ., 11-январь, 2007-жыл, №6(18376), көлемі — 8 бет.

365. «Аккус» хаккында әпсана. «Мәдениет хәм спорт» газ., 2007-жыл, 3-февраль, №5(236).

366. «Бердак шайырдын дәстанлык шығармалары». «Жипек жолы» газ., 10-февраль, 2007-жыл, №7(375).

367. Ерназар алакөз баслаған халык азатлык гүресинин көркем әдебиятта сәуленіуи. «Нөкис пединституты» газ., 2007-жыл, №1(40).

368. «Бердак шайырдың лирикалары». «Әмиүдәрия» журн., 2007-жыл, №2, сөлеми—15 бет.
369. «Бердак шайырдың творчестволык өмири». «Илим хәм жәмийет» журн., 2007-жыл, №1-2, көлеми—7 бет.
370. «Жаңа педтехнологияны үйрениўдин гейпара тәжирийелеринен». «Илим хәм жәмийет» журн., №3, 2007-жыл. (С.Қазакбаев пенен).
371. «Бердак шайырдың көркемлик дүньясы». Монография. «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис 2007-жыл, көлеми—6 б/т.
372. «Қарақалпақ әдебияты». Лицейлер ушын оқыўлық, (К.Алламбергенов, Ж.Әбдиреймов, М.Бекбергеновалар менен бирликте). «Билим» баспасы. Нөкис 2007-жыл, көлеми—14 б/т.
373. Бердак шайырдың «Амангелди» дәстаны. «Қарақалпақстан жаслары» газ., 2007-жыл, 17-май, №20(7413).
374. Бердак шайырдың Шежира шығармасы. «Еркин Қарақалпақстан» газ., 2007-жыл, 26-май №64(18434).
375. Бердак шайырдың дәретиўшилиқ өмири. «Ақмаңғыт таңы» газ., 2007-жыл, 1-15-май №9(4176).

АРНАҰЛЫ ХӘМ ИЛИМИЙ РЕДАКТОРЛЫҚ МИЙНЕТЛЕРИ

1. Садық Нурымбетов. Шығармаларының толық жыйнағы, 1-том, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1960-жыл.
2. Нәжим Дәукараев. Шығармаларының толық жыйнағы. I том, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1970-жыл.
3. Садық Нурымбетов & Шығармаларының толық жыйнағы. 2-том, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1972-жыл.
4. Нәжим Дәукараев. Шығармаларының толық жыйнағы. II том, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1977-жыл.
5. Нәжим Дәукараев. Шығармаларының толық жыйнағы. III том, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1979-жыл.
6. Бердак. Таңдамалы шығармалары. «Қарақалпақстан» баспасы, 1987-жыл.
7. Айтанов Т. «Оқыўшыларды совет патриотизми хәм пролетар интернационализми руўхында тәрбиялау». Нөкис, «Қарақалпақстан» баспасы, 1988-ж.
8. Жаксымуратов К. «Медицина терминдеринин орысша-қарақалпақша сөзлени». «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1989-жыл.
9. Туўысқанлар. 50 жыллық юбилейге арналған топтам. «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1975-жыл.

ИРИ КӨРКЕМ ЭПИКАЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРЫ

1. «Қырағы көзлер». Роман, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1970-жыл, көлеми—14,5 баспа табак.
2. «Жаў төриндеги айқас». Повесть, 1966-жыл. «Жас ленинши» газетасының бир нешше санларында толық жәрияланды. Көлеми—4 баспа табак.
3. «Душпан төриндеги айқас». Повесть, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1985-жыл, көлеми—5 баспа табак.
4. «Разведчик». Повесть, «Әмиүдәрия» журналы, №5, 1990-жыл.
5. «Разведчик». Повесть, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1990-жыл, көлеми—8,84 баспа табак.

6. «Разведчик». Повесть, Қараөзек районлық «Мийнет байрағы» газетасы, 1988-жылдың 17-сентябринен баслап бир нешше санларында толық жәрияланды.
7. «Отлы жоллар». Повесть, Тахтакөпир районлық «Ленин байрағы» газетасының 1991-жылдың 17-августынан баслап бир неше санларында толық жәрияланды.

8. «Жүректе қалған излер» атлы урыс ветеранларының еске түсириўлері китапшасында «Отлы жоллар» повести толық жәрияланды. «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1995-жыл.

9. «Өмир соқпақлары». Роман, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1993-жыл, көлеми—16 баспа табак.

10. «Сөйленбеген тарих...». Роман, «Қарақалпақстан» баспасы, Нөкис, 1996-жыл, көлеми—20 баспа табак.

11. «Айдос бий ҳақында әпсана». Повесть, «Әмиүдәрия» журналы, №4, 5-6, 1999-жыл.

12. «Машқалалы өмирлер». Повесть, «Әмиүдәрия» журналы, №6, 2002-жыл.

13. «Өмир хәм әжел арасында». Повесть, «Қарақалпақстан жаслары» газетасы. Повесть 2005-жылдың басынан баслап газетаның бир нешше санларында толық жәрияланды.

14. «Шейитлер тәғдири». Роман, көлеми—24 баспа табак.

- «Мәдениет хәм спорт» газетасының 2006-жылғы сентябрь-октябрь санларында үзинди жәрияланды.

Ә.ПАХРАТДИНОВТЫҢ ДӨРЕТИҰШИЛИГИ ХАҚҚЫНДА МИЙНЕТЛЕР

1. Нийетуллаев С. «Народный поэт». газ. «Советская Каракалпакия», 7 сентября, 1977 г., №175(11934).
2. Кабулов Толыбай. «Литературы Пахратдиновы», «Вести Каракалпакстана» газ., 9 февраля, 2002 г., №2(16648).
3. Нийетуллаев С., Кәримов А. «Қарақалпақ халық шайырлары хақында монография». «Совет Каракалпакстаны» газ., 6-апрель, 1979-жыл, №66(12735).
4. Абдуллаев А., Хамутова Е. «Слова о народных поэтах», «Советская Каракалпакия» газ., 1 августа, 1979 г., №146(12417).
5. Нийетуллаев С., Әлеуов Ө. «Бахалы үлес», «Жас ленинши» газ., 3-февраль, 1989-жыл, №10(52-39).
6. Өтемуратова Хұрлиман. «Легенда хәм тарих». «Әмиүдәрия» журналы, №5, 1989-жыл.
7. Алымов А., Айжанова З., Шайыкова А. «Жаңа методикалық қолланба». «Совет Каракалпакстан» газ., 19-апрель, 1990-жыл, №75(15494).
8. Атаханов Б. «Бахалы қолланба». «Совет Каракалпакстаны» газ., 14-июнь, 1990-жыл, №113(15532).
9. Кабулов Т. Мир ученых «Литературы Пахратдиновы», «Нукусская правда» газ., 30 август, 1990 г., №104(130).
10. Дәулетназарова Сәпиұра. «Устазымыз бенен мақтанамыз» «Әрман» газ., 1-15-февраль, №3(5).
11. Жәлимбетов Қалыбай. «Қолында диплом болған менен мұғаллим бола бермейсен». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 3-март, 1992-жыл.

Докторлық диссертацияларға басшылық

1. Айымкул Пирназаров. Темасы: «Классикалық әдебиетте көркем шеберлік мәселелері». 1990-1993-жылдар.
2. Ибраһым Өтеулиев. Темасы: «Қарақалпақ поэзиясында мүллілік мәселелері». 1997-2001-жылдар.

Кандидатлық диссертацияларға басшылық

1. Алланазар Әбдиев. Темасы: «Қарақалпақ әдебиетінде илимий фантастика жанрының пайда болуы және кәліпесі». 1992-1995-ж.ж.
2. Қонысбай Юсупов. Темасы: «Бердақ шайырдың «Айдос баба» дастаны және оның гейпара проблемалары». 2001-2003-ж.ж.
3. Гүлнара Әсенова. Темасы: «Қараматдин Султанов прозасындағы шеберлік». 2005-2007-ж.ж.

Оппонентлік жұмыстары

1. Айдар Муртазас. Темасы: «Бердақ шайырдың шеберлігі». 1993-жыл.
2. Қуанышбай Оразымбетов. Темасы: «Хәзіргі қарақалпақ лирикасында көркем формалардың эволюциясы және типологиясы». 2005-жыл.

Зайыбы Уримхан апа менен кітапханада

12. Темірбаев С. «Совет сыйлығының лауреаты». «Совет Қарақалпақстаны» газ., 21-февраль, 1991-жыл, №37(15706).
13. Әбдімұратов А. «Өрнек баларлық тәгдіір». «Жас ленинші» газ., 20-июнь, 1991-жыл.
14. Қабулов Т. «Әдебиетші ағайынды Пахратдиновлар». «Нөкіс хакыйкаты» газ., 2-октябрь, 1991-жыл.
15. Сапаров Х., Дәулетназаров Х. «Жаңа жыл хәзилдері». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 1-январь, 1992-жыл.
16. «Қарақалпақстан мәлімдеме агентлігі». «Биринші хрестоматия». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 15-февраль, 1996-жыл, №7(6836).
17. Крамов А. «Қара қазы ма яки Крам қазыма?». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 30-январь, 1997-жыл, №14(16833).
18. Аймуратова Г. «Устазларға сәлем жоллайман». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 7-май, 1994-жыл, №16(6762).
19. Дістманов И. «Ижодкор олимнің йүлі». «Әміу тәнгі» газ., 15-август, 2002-йыл, №33(472).
20. Өтемуратов Ж., Мәтекеев С., Дәулетов Б. «Бақты методикалық қолданба». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 2-декабрь, 2000-жыл, №151(17433).
21. Әбдиев А. «Сөйленбеген тарих... сөйлегенде». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 20-февраль, 1997-жыл, №23(16842).
22. Байназаров А., Юсупов Қ., Хожаметов Б., Алламұратова Д., Серімбетов А., Емжарова В. «Оқыушыларымыз пикир айтады». «Әміуларья» журн., №3, 2000-жыл.
23. Юсупов Қ. «Қарақалпақ әдебиетін оқыту хаксында кітап». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 3-декабрь, 1992-жыл.
24. Юсупов Қ., Ембергенова О. «Жас үлкендердің жолы хәмемізге өрнек». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 6-июнь, 2002-жыл, №68(17658).
25. Түрекеева А. «Жүзі жарқын устаз». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 3-октябрь, 2002-жыл, №40(7173).
26. Аяпов Ш. «Ақылы көміл, илими зор әулад — Ұатан, халық келешегі». профессор Әбдісайыт Пахратдинов пенен сәубет. «Еркін Қарақалпақстан» газ., 19-октябрь, 2002-жыл, №127(17717).
27. Өтемуратова Х. «Тарих тилден зібәң әйлегенде...». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 31-октябрь, 1995-жыл, №170(16630).
28. Өтеулиев И. «Сөйленбеген тарихты» сөйлеткенде... «Еркін Қарақалпақстан» газ., 8-октябрь, 2002-жыл, №122(17712).
29. Аяпов Ш. «Устаздың «сөйленбеген тарихын» оқып». «Устаз» газ., 24-октябрь, 2002-жыл, №43(224).
30. Өтеулиев И. «Бердақтың илиминің ізертлеуісін». «Устаз» газ., 10-апрель, 2003-жыл.
31. Қараматдинова Б. «Тынымсыз илденуішен илимпаз». «Еркін Қарақалпақстан» газ., 14-октябрь, 2006-жыл, №124(18338).
32. Әбдімұратов Ә. «Әдебиет әлеміндегі жаналық». «Тыныштық сакшысы» газ., 14-октябрь, 2006-жыл.
33. Атажанов М. «Халық аралық илимий академияның докторы». «Устаз» газ., 16-декабрь, 2006-жыл.
34. Ажимов С. «Доктор, академик, профессор». «Қарақалпақстан жаслары» газ., 1-январь, 2007-жыл, №1-2(7395).

АЛЛАНАЗАР ӘБДИЕВ

АТАҚТЫ АЛЫМ

Қарақалпақ тилинде
«Қарақалпақстан» баспасы
Нөкис-2007

Редактор: *П.Палымов*
Удждриик: *Е.Ходжамуратов*

ИБ №5347

Оригинал макеттен басыўға рухсат етилген ўақты: 17.05.2007-ж.
Қағаз форматы 60x84 $\frac{1}{16}$. Кегль 10. Көлемі: 3,5 баспа табақ. Офсет
баспа. Нусқасы 1000. Буйыртпа №628. Баҳасы шартнама тийкарында.

«Қарақалпақстан» баспасы, 742000,
Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, №9

Қарақалпақстан Республикасы Баспасөз хәм хабар агентлиги,
«Нөкис полиграфкомбинаты» ЖШЖ, 742000,
Нөкис, Қарақалпақстан көшеси, №9